

Pósika – Az Én Ujságom

Ha a vicispánságból marad ki az ember, rendesen gáncsolja az utódját, de ha útkaparóságtól szabadul meg, rendesen dicséri azt, ki ő utána csinálja azt a munkát.

Hát én is dicsérem a magam utódját, aki pedig nem más, mint Pósa Lajos.

De van is ő benne annyi sok dicsérnivaló, hogy még akkor sem szidhatnám, ha a vicispánságból csapott volna le.

De ő azt nem tette, aminthogy nem is tehetette szegény, mert én nem voltam vicispán, az én kedves viceszülőföldemen, Szegeden, hanem csak közvéleményt csináltam ott mint vidéki újságíró.

[...]

A derék Pósa Lajos mindig utánam jött mindenüvé. Utánam született a világra, utánam járt egy évvel az iskolába Batyiban (Batyí = Rimaszombat, a helyiek szóhasználatában), ugyanazon padban ült, most pedig ugyanannál az asztalnál írta előttem fekvő verseskötetét, amely asztalnál én körmölgettem. Bizonyosra lehet venni, hogy esztendőre meg már a mostani helyemen fogja írni a Scarron-tárcákat.

Ezen okokat így előadva, természetesnek fogja találni akárki, hogy különösebben érdeklődöm iránta, mint más eleven poéta iránt szoktam.

Az ő kötete az első verseskötet, amelyet díjtalanul olvastam el. Eddig mindig csak a legvérmesebb ígéretek bírtak rá ilyesmire.

És nem bántam meg. Ez a kötet hazavitt engem a mi csendes vidékünkre, melyről a paradicsomhoz vették a mustrát. Pósa is innen való.

Olyan vidék ez, hogy nehéz itt nem lenni poétának. Tehát nem is érdem. Minden poézist lehel. Zúg a szabadkai erdő, hallik az osgyáni harang, kár, hogy elrontja a hangját a Rima locsogása, amint füzes szegélye közt tovasuhan. Illat párolog ki a földből s a füvek összebe-szélnek a virágokkal ezen a helyen, hogy egyikből se nőjön kevesebb.

Ha Tisza Kálmán itt született volna, még ő is lírai verseket írna ma, és Salamon Ferenc közölné a Budapesti Közlönyben.

Tompa itt szedte benyomásait, Adorján, az elfelejtett nagytehetségű költő itt lakott, Tóth Ede is addig köhécsejt, míg kiköhögte a „Falú rosszá”-t. Ezek mindnyájan hallották a kis Balog folyócska csörgését.

Most pedig itt van Pósa. Azazhogy itt volt ő már ezelőtt is, de Önök nem akarják észrevenni. Ez már a harmadik kötete.

S valóban olyan, mint a kis Balog folyó, hol megdagad, hol megapad. Az első kötetét tetszéssel fogadta a sajtó. A másodiknál egészen elfogyott a dicséret. Ekkor fogta magát, s írt egy harmadikat, mely joggal megköveteli az elismerést.

Ez a harmadik kötete van most előttem kinyitva.

Endrényi Lajosnál jelent meg Szegeden. Nagyon díszes

kiállításban, s tartalmát néhány balladaszerű darab teszi, melyek közt legkiválóbb mind formára, mind tartalomra nézve „Fekete Borbála”. Azután az „Apró történetek” jönnek, tele friss, üde költészettel, olyan könnyedén papírra vetve, mintha odalehelte volna a tehetséges költő lelke.

[...]

Tarkán váltakozó színekből kötött mezei virágok, egyszerűek és ízlésesek s bizonyos harmónia van köztük, mely elénk tükrözteti írójuk szelíd, borongó kedélyét és jó szívét. Ha egyéb se volna ezeken kívül a kötetben, akkor is számot kellene annak tennie irodalmunkban.

De van egyéb is. Az is foglaltatik benne még, amiben Pósa már úgyszólván mester: „Gyermekversek”. Kár, hogy ezekből kevés van. Amit Pósa e nemben produkál, az annyira a gyermekvilág kedélyéhez van szabva, hogy alig van egy írónk is, aki utána tudja csinálni.

A „Vegyesek” zárják be e kedves kis kötetet (melynek ára 1 forint). Ezekben már kevesebb az értékes. De néhol megpendül itt is az igazi költői érzés, mint pl. a „Radnóti harangláb” címűben.

[...]

Mindent összevéve, Pósa kötete nagy haladás, nemcsak a mai sőt, de az elsők kötetét után is. Megérdemli, hogy úgy a közönség (ez különben eddig se volt iránta fukar a rokonszenvével), mint a sajtó és a kritika is méltányolja, kijelölve számára azt az igen tisztességes helyet, amit ezután fog elfoglalni a fiatal irodalomban.

A fiatal költő, kiről e kis cikk szól, sohasem tartozott az úgynevezett Titán hadhoz, amely felhőket reggelizik és hagymát vacsorál. Inkább a másik végletbe ment bele.

Ő az első fiatal poéta mindazok közül, akiket az emberiség ösmert, aki hallatlan szerénységében a saját nevét is kicsinyítve ejti ki.

– Én Pósa vagyok, – szokta mondani némelykor a bemutatásoknál.

Eddig mosolyogva hagyta rá minden ember. De ha így halad, nemcsak hogy egész Pósa lesz, de még a gyíto jelzőt is kaphat a neve mellé.

(Mikszáth Kálmán: Egy jó fiatal poéta. 1883)

*

A magyar gyermeknevelők, népoktatók, kiseddévők és iskolák se juthattak volna el sohasem a nemzeti közművelődés ama magaslataira, melyeken járunk, a Pósa nagy magyar zsenije nélkül, mely nekünk teremtette meg a magyar gyermekköltészetet, a magyar ifjúsági irodalmat.

Mikor ő a szögedi bohémtanyáról legelső gyermekversét világgá röpítette, a magyar népnevelés és közoktatás óriás mezejét sűrű, buja gyom és dudva verte föl, mely között még a leggyöngédebb és legfinomabb ízlés is csak

nehezen tudott egy-egy olyan szelíd csöngettyűvirágot találni, amiben a gyermeki lélek veszedelem nélkül gyönyörködhetett volna. Érzelgős és selejtes fordításokat használtak, melyek a magyar gondolkodásnak idegenek voltak, vagy jobb esetben magyar kontárok hevenyészett, avatatlan durva ácsmunkáját, amely lelketlen, vagy rosszul rajzolt és betegesen képzelt szereplőkkel, formátlan formákkal és fogalmakkal gyötörte a gyerek fantáziáját és éjszakáját. Az idétlenséget és fonákságot már túlvitték azon a határon, amit meg lehetett volna bocsátani. Ne nevéssenek, nagyon komoly és válságos pillanata volt ez a magyar pedagógiának. Kuriózumnak látszik ma, pedig való igaz, neveléstörténelmi tény, hogy az akkor egyetlen számbavehető gyermeklapban ez a vers jelent meg:

*Misike jó kisleány volt, Ha egy idegen úr bejön,
Kis könyvéből mindig tanolt. Úgy néz reá, mint egy
mezőm,
De ím, nézzétek Marcit, Megint enni kér a tálba,
Mindig vágott fura arcit. Pedig mennyit zabált dálba!*

Csak azért nem folytatom, mert ennek a lelketlenségnek nem akarok jelentőséget adni azzal, hogy komolyan foglalkozom vele. Talán éppen az utolsó pillanatban, az úgynevezett tizenkettedik órában toppant a magyar gyermekek virágos kertjébe Pósa Lajos.

*„Itt van, itt, Az Én Újságom!
Csakhogy itt van! Régen várom.
Napkeletről tündér hozta,
Ez aztán a kedves posta!*

*Teli dallal, teli képpel,
Telistele szép mesével.
Mese, mese tarka szárnyon,
Fogjátok meg, el ne szálljon!”*

Micsoda más hang! Micsoda más világ volt ez! Az igazi magyar hang, az igazi tündérvilág nyájas, szelíd és szép, vonzó és igazi magyar mesebirodalma! Amelyik egyszerre kedvessé, igazzá, bensőséges, intim közvetlenségével őszintévé, derűssé, egyszóval magyarrá formálta azt a kis világot, amelyik már-már megsápadt a sok festett csemegétől, mintha a gyomrát rontotta volna meg. Pedig az a vers csak beköszöntő vers volt, jóformán a kiadóknak írt reklámvers, mely körülhordozta a szenzációs újsághírt, hogy *Az Én Újságom*, – azóta is az egyetlen, egyedüli igazi magyar gyermeklap –, megszületett.

A beköszöntőt nyomon követte *Az Én Újságom*, mindazzal, amit megígért. Tele magyar dallal, magyar mesével, magyar ízléssel, magyar lélekkel. A magyar regék és népmesék tömérdek naiv, kedves és színes motívuma: az ispilángi rózsa, a világszép nádszálkisasszony bevonult a gyermekköltészetbe; Kacor király elfoglalta ősi trónját, az erdők kicsiny rigói és fülemüléi többé nem mákonnyal, hanem tiszaháti búzaszemmel, radnóti kendermaggal

táplálkoztak. Hétről-hétre, hónapról-hónapra, esztendőről-esztendőre. Egy fertály századon keresztül, fáradhatatlanul, szüntelenül, mindig becsületesen, lelkesen, egyforma nagy bölcsességgel, egyformán lobogó magyar lánggal! Ez volt az igazi népnevelés és nemzetművelés!

Ah! Tele van a szívem hálával, szeretettel, tisztelettel mindazok iránt, akik ebben a dicső munkában részt vettek! Tele hódolattal Pósa iránt, aki a magyarságnak ezt a nagy nemzeti hadjáratát a maga radnóti oroszlánfejével és küzdő karjával megindította, s huszonöt év óta diadallal vezeti ma is. Igazi írókat hódított meg az ifjúsági irodalomnak, melyet előtte csak olyanok foglaltak le, akik az írásművészet szépségeit sem nem ismerték, sem megalkotni nem tudták. Az ő halhatatlan érdeme ez is, hogy a magyar írókat föl tudta lelkesíteni az ifjúsági irodalom művelésére, főképp szuggesztív erejével és azzal, hogy maga is költészete javát, istenadta nagy tehetségét ennek áldozta.

Ha neki nem derogált leereszkedni a gyermekvilág naiv költészetéhez, nem volt ezt joga többé lekicsinyelni senkinek sem. Az ifjúsági irodalmat ő tette irodalommmá, s emelte föl a művészetig. Azok, akik olyan hévvel tagadják ennek a szent misszióknak a jogosságát, noha a szócsavarrás, a rabulisztika minden fufangját kimerítik, mégse tudnak mást vágni a Pósa fejéhez, mint a verseiben használt indulatszókat. A csingilingit, a cini-cinit, aranydiót, mogyorót. Hát persze, hogy csingilingi, persze, hogy cini-cini! Mert a magyar nép, minden magyar erő, ízlés és érzék örök forrása és törvényhozója, így szokta azt. Mert a magyar dobbant a lábával és dacosan kiáltja, hogy eb ura kurta! Míg a német a sapkáját a levegőbe dobja, füttyül és hopszaszázik! A faj lelkivilágát semmi sem jellemzi híveiben, mint indulatszava, mert ez spontán, számítás nélkül való, tehát őszinte kifejezése érzéseinek. A Pósa verseiben éppen az a legbecsesebb, hogy a magyar vonásokat soha el nem téveszti.

Mi volt a sikere, mi lesz az eredménye, nem tudom. Egy ember élete, az én életem, rövid ahhoz, hogy egy nemzet, a magyarság lelki helyzetét megismerje s a történetírás tudománya csalékony, mint minden tudomány. De arra esküdni merek, hogy aki a Pósa versein s azon az irodalommon, amit ő teremtett, növekedik föl, az, amíg él, sohasem lesz más, mint magyar.

(Lőrinczy György: Pósa Lajos. Kisdednevelés, 1914. július 1.)

*

Özvegye kiadásában két kötet hátrahagyott verse jelent meg **Pósa Lajos**nak, a néhai gyermekköltőnek. **Gyöngyösy László** az életrajzát írja meg kegyeletes részletességgel. Ezeket a könyveket szívesen fogadjuk, mert alkalmasak arra, hogy a múlt irodalom tisztaságát a maga értékében és jelentőségében mutassák be, s eloszlassák azokat a félreértéseket, melyek évek során hozzátapadtak.

Csakis nálunk történhetett, a félműveltség sivatagán, hogy az irodalom mellé járó széplelkek föltették a kérdést: ki nagyobb költő, Pósa bácsi-e vagy **Shakespeare**?

A nyegle összehasonlítást vigyorgás követte, a hahota pedig visszhangzott a sajtó csarnokaiban is. Azokat a versikéket, amelyeket az apró emberiségnek írt balog rímeivel, édesen együgyű csattanóival együtt, átvitték irodalmi kávéházakba, szalonokba, és ott természetesen nevetésgesek voltak, mint ahogy minden játékszer nevetésges, ha felnőttek szükségleteihez és arányaihoz mérjük. A hajas baba, melyet megtesznek a nőegylet elnöknőjének, okvetlenül furcsa látvány. Hasonlóan az ólomkatona is, melyet egy kaszárnya kapujába állítanak a faköponyegbe, örnek. Így – és nem több ötlettel – figurázták ki Pósa bácsi munkáit, melyek kezdettől fogva csak játékszereknek készültek, és mint játékszerek, pompásak voltak. A csúfondáros, fölényeskedő irodalmárok a versikében éppen azt nem vették észre, ami igazi értéke: játékos voltát, laza összefűzését, könnyed ragasztását, szűk színkálaját, a bíráló ész ellenőrzésétől mentes csapongását és a gyermekléleknek megfelelő, villámgyors eszmetársítását.

Ezek a versek, melyek most előttem vannak, felnőtteknek íródtak. Költőjükben semmi szenvedély sincs. Még írás közben sem lepi meg a láz, mely torzít, kímél, hangsúlyoz egy érzést. Hullámtalan lelke visszatükrözi a valóságot úgy, amint van. A galamb az ártatlanság, a fülemüle az esti erdő költészete, a „kelepelő” golya és a „villás farkú” fecske a békét jelenti, s erről beszélnek a falu akácai és az ablakokban nyíló muskátli is. Seholy semmi idegesség vagy boszorkányosság. Élete javát városokban töltötte. Mégis, egyetlen színfolt se jelzi a várost, mintha az aszfalton bekötött szemmel járt volna. Nincs képe, mely ne egy szegény földművesnép gondolatvilágából származna.

*Szegénynek születtem,
Szegénynek maradtam...
Mindig csak vetettem,
Sohase arattam,
Sohase arattam...
olvasom egyik versében.*

Dankó Pistát, Banda Marcit, Blahánét költeményekben ünnepli. Sok dalát megzenésítették, de mind-egyik mögött hallani a cigánymuzsikát. Nem tudok költőt, aki ennyire gyermeklélek maradt volna, holta napjáig. Nem gyermekes lélek, mely a gyermeklélek elfinomódása, de a szó szoros értelmében gyermeklélek. Pósa Lajos minden sorában észreveszem Pósa bácsit.

Aki ilyen lelki alkattal született, arra volt hivatva, hogy hosszú idő múltán megteremtse a nem létező gyermekköltészetet. Rengeteg munka várt rá, mert elődei alig voltak. „A gyermekbarát” **Dolinay Gyula Kis Lap**-ja és **Hasznos Mulattató**-ja meg a *Kis Újság* alig jöhetett számba. A kis magyarok sokáig silány szellemi táplálékon, idegen kotyvalékon nőttek föl, németből rontott, sótalan versikéken, melyek émelygősek és főképp zeneietlenek. Ezen a téren is megvoltak az élelmiszerhamisítók. Mit tudták még akkor, hogy a magyar dajkaszavaknak is polgárjogot lehet adni? Gyöngyösy László, Pósa életírója helyes érzéssel vette észre, Pósa előtt egyetlen gyermekköltőnk

Petőfi Sándor, aki, ha tovább él – bizonyosan nagyot alkot itt is. *Arany Lacinak* írt ragyogó meséje mai is a legszellemesebb gyermekversünk. Pósa Lajos ezen a nyomon indult el, s Petőfi és **Arany** s a magyar népmesék szellemében – negyvenévnvi késedelemmel – újrateremtette a gyermekköltészetet, 1889-ben, mikor *Az Én Újságom*-at megindította. Vérmérsékleténél fogva szívesen látták a kicsinyek. Mert ne higgyék, hogy a gyermekszobák ajtajai oly könnyen kinyílnak minden verselőnek, és azt se gondolják, hogy gyermekköltőnek lenni hiány, nem többlet. A gyermekek gyűlölik a fölényt. De azt még jobban gyűlölik, aki közjük kuporodik, gügyögve, selypegve próbál hozzájuk közeledni, s annyira buzgó, hogy az egyszerűséget a bárgyúságig túlozza. A kis olvasók hamar átlátnak a szitán, és ajtót mutatnak nekik. Annyira nem szívelik ezeket a szépelgőket, mint a parasztok a pesti „népies” játékokat vagy a raccsoló képviselőjelölteket, kik „akkurátusan” akarnak beszélni. Pósa Lajos nem eshetett ebbe a hibába, mert lelke mélyéből komolyan vette a gyermekszobát, és áhítat fogta el, valahányszor kilincsére tette a kezét. Írása, melynek hasonmását válogatott költeményei előtt látom, arról tanúskodik, hogy vonásai egy gyermekéi, rajzos és hasas betűi, egyenes sorai mintha sorvezetővel íródtak volna. Ez a csöndes bácsi nem zavarta a kis emberek társaságát. Közéjük telepedhetett, kezébe vehette a labdát, még a hintalóra is felülhetett. Itt igazán otthon volt. „Gesichtsentrée”-ja volt a gyermekszobába.

Ellen Kay írta: *„A XX. század a gyermek százada.”* Valóban, e század első éveiben világszerte ünnepelni kezdték a gyermeket, költők örökítették meg szenvedő és rejtélyes arcát, tudósok figyeltek bimbózó lelkére, társadalmi mozgalmak indultak, hogy megmentsék a jövődönök, és egészségessé, boldoggá tegyék. Ebben sok gyakorlati cél volt, de sok titokzatos vágy is. A gyermek jelkép lett. Ő volt az érzés, az ösztön és sugallat, aki kívül áll az osztályharcok porondján és az ész meddő töprengésén. Az a nemzedék, amely átesett a „gőzről és villanyról” elkeresztelt XIX. század nagyralátó bizakodásán és keserves csalódásán, a tapasztalati tudományok és kísérleti lélektanok csődjén, közvetlen érzésszeli kielégülést akart, és vallásos áhítattal övezte a leendő Embert. Korunknak legnagyobb költői oly öntudatosan éreztek, mint a gyermekek, és legszebb költeményeik hasonlítottak a dajkaversek csilingeléséhez. Bölcselőink pedig kikapcsolva az ismeretelmélet kételyeit, sugalmas megismerésre törektek a „megérzés” által. A gyermekbe tehát sok mindent belelátunk! Ő volt az Ember kezdete, majdnem mintaképe is.

Vajon ismerte-e költőnk ezt a gyermeket, a mélységek hordozóját? Alig hiszem. Ha egyszer igazán beletekint lelkébe, akkor elsápad, és a gyermeklélek költőjévé lesz, nem a gyermekek költőjévé. A gyermeket ismerni annyi, mint az embert ismerni, a benne lakozó *daimon*-nal együtt. A gyermek nem idilli és nem mennyei. Amint hogy a nagy ember sem az. Tetőtől talpig ember ő, kicsiny kiadásban, az ember pedig lobbanékony portéka.

Idegélete, vágyai, hajlamai, rigolyái ugyanazok. Hogy nevéle odabiggyesztjük a *kis* jelzőt, csak annyi, mintha kis oroslánról beszélünk. Behatolni a mélységeibe pedig talán nehezebb, mint a felnőttébe. A gyermekorvos mestersege is fáradtságosabb. Pósa Lajosnak az volt a szerencséje, hogy nem látta ezt a problémát, de tudta, ösztönösen, mi kell az ő kis közönségének. Úgy ismerte őt, mint a játékok elmés, leleményes fabrikálója apró-cseprő vevőit.

Ha így nézem költészetét, akkor kijelenthetem, hogy nincs benne mesterkélttség. Csak annyit vesz föl a világból, amennyit egy gyermek is befogad. Az, hogy az íróban nincs szenvedély, kellemes játszótársá teszi. Érzelmes, anélkül hogy érzélgős lenne. A gyermek még csak átsuhanó érzéseket szeret, melyek nem vájtak maguknak medret. Nem akar tanítani és erkölcsi leckét mondani, mézes csészében beadni a keserű orvosságot. Szerencsére, mert a páciens akkor a mézes csészét is visszatolja ajkaitól, orvossággal együtt. Ezen kívül mindig kézzelfogható, megmarkolható, csupa valóság, nem elvont fogalom. A kicsinyek félig-meddig pogányok, csak kutyában, macskában, szőlőben, dióban, kalácsban és cukorban hisznek. Pósa Lajos józan magyarsága egy csapásra átnemesítette gyermekköltészetünket: virágokat, gyümölcsöket, csengőt, órát, nyuszt és katicabogarat úgy állít elénk, ahogy a magyar paraszt látja évszázadok óta. Felnőtteknek írott, úgynevezett „hazafias” verseiben sok programot és szántszándékost lelek, lehangol politikai mellékíze. Itt azonban igazán magyar, mert nem a *mi*-ben, hanem a *hogyan*-ban rejlik magyarsága, nemzeti volta. Érdekes, hogy ezekben a verseiben szabadsága és eredetisége is nagyobb, mintha a gyermekszobában otthonosabban, bátrabban mozogna, merészebb kapcsolást, fürgébb szökellést, zeneibb csengést enged meg magának, igazán költővé válik még a felnőttek szemében is. Első versek, melyeket olvastam, hatéves koromban, mikor nem ismertem sem Petőfit, sem Aranyt. Egy decemberi délelőtt apám hazahozta *Az Én Újságom*-at. Abból silabizáltam ki ezeket a sorokat:

Hahó! Hahó!

Esik a hó.

Itt a tél hidege,

Fázik a cinege.

Varjú károg a fatetőn,

Farkas ordít künn a mezőn...

Mai napig ez jelenti számomra a telet, minthogy annak idején – mint annyi százezer magyar kisgyerek – ebbe a kezdetleges keretbe raktam be zúzmarás érzéseimet, a fehérségen való végtelen és szűz ámulatom. Évekkel ezelőtt pedig, mikor kisfiam torokgyíkban feküdt, és minden játékot ellökött magától, lázában szívesen dúdolgatta a Pósa-verseket, melyeket egy olvasásra megtanult:

Aranykertben aranyfa,

Aranybölcső alatta,

Aranymókus szundikál,

Aranycsengő muzsikál.

Álmodj szépet, álmodj jót,

Aranydiót, mogyorót...

Ez az aranymuzsika akkor engem is gyógyítgatott.

Mindezt azért említem, hogy megérezkítsem, milyen mélyen van beágyazva idegéletünkbe ez a gyermekköltő. Kiskoromban bírálattól elváltam őt, és meg voltam győződve, hogy nála nincs nagyobb poéta, Most hatodfél éves fiam kér, hogy gyönyörűt írjak Pósa bácsiról. Mert „bácsi” marad, örökéig. Ez a díszítő jelzője. Csak a lexikonok ismernek Pósa Lajost. A gyerekek, akik konzervatívok, bácsinak ismerik, harmincöt éves korukban is. Lehet tehát, hogy elfogult vagyok vele szemben. De azt kérdezem, hogy ez a nemzedékeken át tartó befolyásosság nem maga a hírnév-e, mely „ércnél maradandóbb”?

És nem ilyen boldog és megújuló elfogultságok láncolatából áll-e az is, melyet halhatatlanságnak neveznek?

(Kosztolányi Dezső: Pósa Lajos. Új Magyar Szemle, 1920. július)

*

Volt, hol nem volt, túl a Tiszán és a tegnaptól nem nagyon messze, volt a világon egy híres mesefa. Egyenesen annak termett. Mesefának. Annyi mese meg versike csüngött az ágán, mint cseresznye a fán. Ha letépték volna, elég az ország összes gyerekeinek.

De éppen az volt a bökkenő, hogy senki sem tudott erről a fáról mesét szakítani.

A mesefa a király kertjében állott. Egyszer arra sétált a király a kis lányával. Amikor a királykisasszony meglátta a gyönyörű fát, megkérte az apját:

– Édesapám, tépj nekem egy mesét erről a fáról...

A király tüstént odahozatta leghíresebb ácsait és egy irgalmatlan hosszú létrát faragtatott velük. A legügyesebb szolgáltait küldte fel rá mesét tépni, de egyetlen egynek sem sikerült. Mind mese nélkül jött le a létráról.

A kis királykisasszony sírva fakadt, nagyon megkívánta a meséket, de hát nem akadt az egész palotában senki, aki tépni tudott volna belőlük.

– Várj, amíg megérnek, és maguktól lehullanak – vigasztalta a király a kislányát.

De bizony elmúlt a nyár, az ősz, a tél, s újra itt volt a tavasz és a mesefa nem hullatott le egy szál virágot sem.

Ekkor a király nagy ünnepséget rendezett, és meghívta erre a világ összes mesélő embereit. Ezek között bizonyosan fog akadni, aki tud majd tépni mesét erről a mesefáról is. Hiszen ez a mesterségük.

A meghívásra el is jöttek mind. Teli volt a kert idegen mesélőkkel. A király óriási asztalt ácsoltatott a mesefa körül és ott terítették vacsorához a vendégeknek.

Csuda érdekes, tarka társaság ülte körül a minden jóval megrakott kerek asztalt. Ott voltak az összes mesélők, tarka-barka öltözetükben a világ minden tájáról. Volt olyan, aki úgy nézett ki, mint egy bohóc, olyan, amelyiknek

akkora szakálla volt, mint egy törpének. Itt volt a hindu mesefamászó, aki olyan egyszerű meséket mondott, mintha az életből nyírta volna ki. Itt volt a híres amerikai mese bácsi, aki a legviccesebben tudta elmesélni a szomorú meséket. Az ember hirtelen nem is tudta, hogy sírjon-e vagy nevéssen. Mókás szürke bajusza szüntelen mozgott, mintha dróton rángatnák.

Aztán itt volt a lódító dánius, aki úgy tudott füllenteni, hogy mindenki elhitte. Eljött Nippón is, a keleti varázsló, aki ha mesélt, cseresznyevirág nyílt ki a száján, és édes illatok szálltak szerte. A kínai Csu-Da is itt töltötte nagy pipáját álomdohányval, és olyan tarka történeteket mondott, mint a kimonója. Csu-Da kicsi és sárga volt, és a mesék úgy gurultak ki belőle, mint az érett ringlók. Olyan kerek mesék voltak.

Egy ánglius, aki mint egy center,¹ gólba rúgta a meséket, olyan találósak voltak. Egy német is eljött, ez meg mézeskalácsnak sütötte, és úgy osztotta szét a gyerekeknek.

Hosszú lábaival eljött a híres spanyol is, a don Agyalágy, a világ leghíresebb baklövője. Még görög is akadt a társágban: ez értette az állatok beszédét, és mindig velük társalgott. A híres világjáró is megjelent számárháton, és nem győzte mesélni kalandjait. Egyenesen a rézbőrűektől indult ide.

Szóval ezen a híres lakomán együtt volt a világ minden nációjának mesélője. Az egész ország gyerekeit mind összedobolták, hogy hallgassák meg az idegen mesélőket.

El is jöttek a gyerekek, de idegen volt a mesélők beszéde, hát unatkoztak, és végül eloldalogtak. Még a királykisasszony is, pedig értett ángliusul is.

Mikor vége lett a lakomának, felállt a király, és felköszöntötte vendégeit:

- Köszöntelek házamban kedves idegenek. Nagyon szép, hogy hívásomra mind eljöttetek, és elhoztátok mesevirágaitokat a mi gyerekeinknek. De ők nem értik meg jól a meséiteket. Íme itt van fejetek felett az én mesefám. Erre kíváncsi elsősorban az én gyermekem és népem gyermekei is mind. Ezért hívtalak meg titeket, híres mesetépők, talán ti tudtok erről a fáról is mesét szakítani. Mert itt nem találtam még, aki szakítani tudott volna.

Erre felállt a híres mesekirály, aki ezeregy mesét tépett már életében és így felelt:

- Köszönjük bizalmadat, minden bizonnyal találunk rá módot, hogy megközelítsük mesefád virágait.

Mindjárt munkához láttak. Első természetesen a mesekirály volt.

- Srófoljátok le a holdat és a csillagokat – parancsolta.

Mikor erre senki nem mozdult, felugrott a dánius, felnyújtotta a nyakát és egy nagyot fúj.

- Na, eloltottam – jelentette ki.

Mindenki elhitte neki, még a mesekirály is, aki aztán meggyújtotta Aládin csodalámpáját, háromszor meglóbálta maga körül, és leborult a mesefa tövébe.

- Allah nagy és hatalmas – mondta. Allah megindítja a hegyeket, az égre napot ültet és a fákat teliaggatja

mesékkal... Ha Allah akarja, tenger folyik a tűzhegyre, kialszik a nap szeme és lehullanak a mesevirágok. Hulljatok, hulljatok mesefa virágok!

A mesefa nyilván nem értett törökül, mert akkora versike se hullott le erre, mint a nyúl farka.

Most az indus állt elő:

- Gyűjtsd meg a csillagokat, parancsolta a dániusnak.

A huncut dán elővett egy fogpiszkálót, végighúzta a svéd mesemondó hátán.

- Csak ezen a skatulyán gyullad – mondta, és mire a svéd észrevette, már égett a fogpiszkáló.

A dánius feldobta a magasba, aztán kijelentette, hogy most már égnek az égitegek. Erre az indus két karját feltárta, aztán mellén keresztbe rakta, a fejét mélyen lehajtottotta és fohászzkodott:

- Visnu, hatalmas, tégy engem óriássá, hogy letéphessem eme idegen mesefa virágait.

Az indus ebben a pillanatban csakugyan nyúltni kezdett, mint a gumi, és pillanat alatt olyan hosszú lett, hogy játszva elérhette a mesefa virágait. De amint a kezét ki akarta nyújtani, hogy tépjen belőle, érezte, hogy a keze elzsibbad, és Visnu isten a fülébe súgta:

- Meg ne tépd az idegen mesefa virágát, az tilalomfa neked.

Az indus úgy összezsugorodott, hogy még kisebb lett, mint azelőtt, és ijedtében a fejét csóválta tanácstalanul.

Azután sorra próbálkoztak valamennyien. Volt, aki meg akarta mászni, olyan is volt, aki le akarta énekelni a meséket, de semmi bűvészkedés nem használt. A spanyol végre kijött a béketúrésből:

- Majd lepörkölöm én azokat a ravasz meséket, hőködött. És egyszeribe hatalmas máglyát hordott a mesefa alá.

- Adj egy kis tüzet – kérte a svédet.

- Kérj a naptól, annak több van – mondta a svéd gúnyosan.

A spanyol erre dühösen kirántotta a kardját, aztán visszadugta és olyat rúgott a svédnek, hogy meg sem állt a fjordokig.

Nagy zűrzavar keletkezett, a király már kezdte unni az egész gyülekezetet, amikor különös zene szállt feléjük. Mindenki elhallgatott.

- Miféle hangszer ez? – kérdezték az idegenek.

- Tároगतó – mondta a király.

A hang egyre közeledett, és egy csapat gyermek és felnőtt kíséretében megjelent a tarogatós.

Szép barna arca volt, de olyan kopott dolmánya, mint egy vándorszínésznek. Cipője poros volt, látszott, hogy messziről gyalogolt idáig.

- Mi járatban vagy? – kérdezte a király a jövevényt.

- Hallottam, hogy van egy mesefa a kertedben felséges királyom, azért jöttem, hogy szakasszak róla meséket.

- Ki vagy te?

- Szegény poéta vagyok...

- No, hallod, itt vannak a világ leghíresebb mesélői egy szálig, és egy sem tudott tépni a mesefáról, hogy tudnál éppen akkor te, szegény poéta?

- Megpróbálom, felséges királyom.
- Hát megteheded, poéta – mondta a király kegyesen, és aludni ment.

Éjszaka volt. A vendégek is aludni tértek, elszédtek ki erre, ki arra. A vándor poéta egyedül maradt, és lefeküdt a mesefa alá. A mesefa csöndes és magányos volt, mint a poéta. Hanyatt feküdt a fa alatt, elnézegette a gyönyörű himbálózó, kedves rózsaszín meg piros mesevirágokat és felsóhajtott:

- Hogy a jó Isten áldjon meg szép mesefa, de ehethném, hallod...

Alig mondta ki, hát uramfia, abban a pillanatban egy formás kis mese pottyant az ölébe.

- Hejnye az áldóját, de kár, hogy nem vagy manna. Most tüstént megennélek, olyan éhes vagyok.

A mesefa éppen a királykisasszony ablaka alatt állott. A királykisasszony még ébren volt, és meghallotta, hogy a poéta éhes. Megsajnálta szegényt, gyorsan magára kapta ruhácskáját, beszökött az éléskamrába és megrakodva étellel ott termett a poéta mellett.

- Hoztam enni neked – mondta, és letette a kosarat.

- Isten áldjon meg érte – köszönte a poéta, és cserébe a királykisasszonynak ajándékozta a szép mesevirágot.

A királykisasszony felsikoltott örömeiben, és hálából össze-vissza csókolta a költőt. A poéta szíve meleg lett, sugárzott, mint a nap. Felszállt a szív melege egész a meséig, és azok úgy kinyíltak, mint az orgona. Aztán hullani kezdtek, és hullottak, mint a virágszirmok. Alig győzte szedegetni. Egész éjszaka szedte, és a királykisasszony is segített neki. Hajnalra annyi volt a mese a tarisznyában, hogy az egész ország gyerekei kaphattak belőle.

A király rosszul aludt. Reggel kisétált a kertjébe. Nagy csomó kacagó gyereket lát a mesefa körül, és közöttük az ő egyetlen gyermekét is. Odamegy, megnézi, mi történik, hát látja, hogy a poéta milyen bőkezűen osztogatja szét a meséket. Szörnyen csodálkozott.

- Hogy csináltad ezt, poéta? Ördögös dolog. Egész világ híres mesélői nem tudtak hozzájutni a mesefa terméséhez, neked pedig magától hullik az öledbe.

- Hej, uram királyom, egyszerű dolog az. Ennek a fának a gyökere a mi talajunkban termett. Ki másnak teremne meséje, virága, ha nem azoknak, akik körülötte élnek?

A király elgondolkozott, aztán így szólt:

- Igazad van, poéta. De ha a mesefa csak poétának terem, akkor a tied a mesefa, nem az enyém. Hát élj meg belőle.

És a poéta ott maradt holtáig a mesefa árnyékában, és mesélt a gyerekeknek utolsó leheletéig. A jó gyermekek hálából vittek neki kenyeret és vasárnap még húst és kalácsot is. Az egész országban híre ment a poétának, akinek a mesefa a legszebb virágait hullatta.

Mikor már fehérhajú nagyapó volt, még akkor is mesélt, míg egy reggel halva találták a fa alatt. A szép mesevirágok csak hullottak, hullottak rá, mint a könnyek, és egészen betakarták, mint a csipkés szemfedő.

A koporsójára az ország összes gyerekei egy hatalmas babérkoszorút fontak, és széles szalagára arany betűvel írták rá:

„A mi mesefánk legelső poétájának, Pósa Lajosnak – a gyermekek, akik emlékét örökké őrízni fogják.”

(Gergely Boriska: A mesefa. Mese Pósa Lajosról. In: Nagyoktól – Kicsiknek. Jugoszláviai Magyar Könyvtár VIII., Szabadska, 1933.)

*

Az Élet általában nemes Jóság, tündöklő Szépség, vidám Öröm, lelkes Igazság, ujjongó Diadal, egyszóval a Teremtő meghálálhatatlan örök Áldása. És mégis, minden egyes ember életében a Jóságnál több a szívenütő Rossz, a szépségnél sűrűbb a sápasztó Csúnyaság, az Örömnél állandóbb vendég a szomorító Bánat, a Diadalnál hübb a rugdosódó Bukás, úgy, ahogy minden ember életében több a fojtogató Átok, mint a simogató Áldás.

A Mese ennek az igazi Életnek, az egyes emberek közösorsú életének tükre.

A mesében elindul a Jó és találkozik a Rosszal, a Szépség a Rűtsággal, az Igazság a Hamissággal, az Öröm a Bánattal, a Diadal a Bukással. Aztán szívós, komor és színes harc fejlődik ki közöttük. A Rossz a Jóságot akarja sírba fektetni, a Hamisság kiszúrja az Igazság szemét, a Szépet elborítja a Rűtség fekélye, az Örömet lenyakazza a Bánat kardja, a Diadalt elgáncsolja a Bukás. Vagy éppen megfordítva: a Jóság teríti le a Rosszat, a Szépségtől megvakul a Rűtség, a Hamisságot elkergeti az Igazság harsogó szava, a zokogó Bánatot elhessegeti a kacagó Öröm, a Bukás ördögét útszélre veti a Diadal angyala.

A mesékben azután a szivárvány-szárnyú tündérek, a nagyszakállú törpék, a szálfakardot forgató óriások, a tüzet fúvó sárkány, a fogatlan vasorrú bába, a seprűn lovagoló boszorkány és a sok-sok, népét szerető, vagy népét sarcoló király, királyasszony, királyfi és királykisasszony – mind-mind – a Jóság, a Szépség, az Igazság, az Öröm és a Diadal vagy a Rossz, a Rút, a Hamis, a Bánat és a Bukás hűséges apródja.

A kerek föld minden népe mesél s így mesél. Minden népnél majdnem ugyanaz a mese magja; majdnem minden népnél megtaláljuk ugyanazokat a mese-típusokat. Csak a mese alakjaira, hőseire aggat más-más lelki és testi ruhát a különféle országok, népek mesélője. Egyik nemzet színesebben, a másik fakóbban adja tovább mesemondó estéken a maga örökéletű meséit. Az egyik nép inkább a szivárványos, a másik a ködös-lelkű meséket szereti jobban. A magyar nép is mesél. Mesélt mindig, mesél ma is. A mindig új reményt repítő aratás, a falusi kedves fosztókák, a dalos fonók, a vidám kukorica-morzsolások, a hangos szüretelés estéi és éjszakai szépültek és szépülnek meg ma is a népmesék tündéri fényében, meleg muzsikájában. S ezekből a népmesékből sarjadtak ki nálunk is, más földeken is a gyermekmesék. S tulajdonképpen a legtöbb népmese – gyermekmese is. Hiszen a nép maga is gyermek!

De még a múlt század első éveiben is a sok népmese és gyermekmese csak szájról-szájra szállt, faluról-falura vándorolt, apától a fiú tanulta meg és adta tovább az unokáknak. Úgy, hogy a népmesét csak a múlt században kezdtük komolyan összegyűjteni, könyvbe édesgetni és kényszeríteni és így megmenteni a bizonyos halhatatlanságnak. Nyilván tudott, hogy a *Kisfaludy Társaság* áldozott e nagyértékű munkára sokat.

A gyermekeknek való meséskönyv is igen kevés volt. Még a múlt század derekán sem adhatott a gyermeke viráglelkét szeretettel és aggódással leső, figyelő szülő jó meséskönyvet kisfia, kisleánya kezébe.

Eleinte csak idegenből fordított meséskönyveket tudtak a kiadók a szülők pénzén és szívéen keresztül a magyar gyermekek kis könyvtárába juttatni. S ezeket az idegen köntösű és lelkű meséket legtöbbször színtelen, nyelvrontó magyarsággal fordították az olcsó-jánosok, akik se a gyermek, se a mese, se a magyar nyelv lelkéhez nem tudtak egy pillanatra se felemelkedni.

Nem gyomlázták ki az íróművészt jellemző fáradhatatlansággal ezekből az idegenből átültetett mesékből sem az idegenséget, sem a lelket elborító gyomot.

Ilyen körülmények között robbant herkulusi erővel, öntudatos fajtaszeretettel, töretlen talentummal a magyar irodalom mezőire **Pósa Lajos** az 1880. év táján. Gyermekded lelke ösztönös sugallattal vezette, vont, serkentette őt a gyermekirodalom művelésére. A költő csalhatatlan érzékével megértette, hogy **Petőfi Anyám tyúkjá** és **Arany Lacinak** írott verse s különösen színes **János vitéze** a halhatatlan útmutató.

Csak előre!... Meg kell nemesíteni a magyar népmesét... Meg kell tisztítani a jó lelkeket, a meleg szíveket ijesztő fordulataitól... Ki kell tépni belőle a dudvát irgalmatlan kézzel... A Hamisság ne szúrja ki az Igazság szemét, ne vágja le a nyelvét, orrát, fülét, mert az esztétikailag rút, erkölcsileg megdöbbentő... A szorgalmas hangya szorgalmát állítsuk a csak tovább is a gyermekek szeme és lelke elé; de ne fogjuk rá az igyekvő hangyára, hogy uzsorás is, aki a nyarat drága dalokkal áténeklő, meggazdagító tücsköt naplopónak tartja... Ó, a tücsök éneke a természet pompás értéke, világteremtő alkotása; dala nélkül nem volna kiteljesedett a nyár... Úgy hozzátartozik a mező nyári életéhez, mint a költő éneke az ember lelki életének kincseihez.

Pósa Lajos ihletett, finom, magyar művészelke megborzadt az értéktelen, silány, idegenből szolgálai hűséggel fordított gyermekkönyvektől is. Érezte, hogy ez a vadidegen, tengersok meséskönyv lassankint beiszapolja, eltemeti, megfertőzi a jövendő Magyarországot.

M a g y a r meséskönyveket kell a magyar gyermekek kezébe juttatni gyorsan, amely könyvekből a szépséges lelkű, tündöklő köntösű, dalos nyelvű magyar mesék élvezetik észrevétlenül a serdülő Magyarországot a Jóhoz, a Széphez, az Igazsághoz, a Hűséghez, az Örömhöz.

Megalapította Pósa a magyar irodalomtörténetbe ma már halhatatlanul belépett *Az Én Ujságomat*.

S ott **Benedek Elekkel**, **Gárdonyi Gézával**, **Egri Györggyel**, **Sebők Zsigmonddal**, **Bródy Sándorral**, **Sas Edével**, **Lőrinczy Györggyel**, **Tábori Róberttel**, **Lampérth Gézával**, **Gaál Mózessel**, **Havas Istvánnal**, **Herman Ottónéval**, **Szabóné Nogáll Jankával**, **Pósa Lajosnéval**, **Móra Ferencsel**, **Dingha Bélával**, **P. Ábrahám Ernővel** s e szerény sorok írójával a magyar gyermekmesét a népmese lelkének megnemesítésével megteremtette s olyan kábító, elandító, vigasztaló, üdítő virágzásba borította, amilyenről Pósa Lajos teremtető lelke nélkül álmodni se lehetett volna soha. Pósa Lajos maga is újra és újra megfürdette holtig fiatal lelkét a népmesék csudatavában s egymás után írta három évtizeden át a mindig-hálás magyar gyermeknek örökszép meséit *Kacor királyról*, a *Világszép Nádszálkisasszonyról*, a *Kis gömböcről*, a *török császár kacsásáról*, a *kis baltáról*, *Venetúr Lencsésjéről*. És ki tudná hirtelen szerbe-számba venni az ő temérdek, szebbnél szebb, muzsikáló meséit.

Mert Pósa Lajos versekben írta meg az ő megejtő, szívünkbe dallal besurruló meséit. S ő erősen kiszélesítette a maga verses meséinek határait. A népmesék lelke szerint teljesen magából, az ő örökkön üde, friss, naiv, repülő lelkéből röpítette napra s forró, hűséges, szerető, magyar szívéből bányászta ki apró, rövid, csattanós, kacagó, tréfás, úgynevezett „csali” meséit. Valósággal elbájolta a magyar gyermekvilágot az ő meseszövésszerű kisebb verseivel, mikor rímes sorokban csengette a gyermekek fülébe és szívébe, hogy milyen lagzit csaptak a konyhában a konyhai edények, mikor „házasodott a lapát, elvette a piszkafát.” Mesél ő a lyukas mogyoróról, a cica-micákról, az egériskoláról, a farkasról, a tyukicákról, a miniszterre felcseperedett kecskéről, báró Morgóról, a hű bundás kutyáról, a dongóról, a prücsökről, a hős cincérről annyi színes, eleven, vidám, tréfalkozó, játszós, kacagó apró mesét, hogy ilyen kincse nem igen van a világ egyetlen országában sem a gyermekeknek.

De Pósa Lajos nemcsak az alkotásban volt halhatatlan; ő az ösztökélő munkában, a másokat teremtésre sarkalásban is szinte egyedülálló jelensége a magyar irodalomtörténetnek.

Érezte, hogy egy ember munkája nem elég, még akkor sem, ha az ember olyan istenáldotta költő, mint ő, ha oly bő áldással tudja magából ontani a muzsikáló rímekbe szökő sorok rengetegét, mint ő.

Minden lelke szerint, nyelve szerint, hite szerint igazán hivatott magyar író megostromolt. Minden író, aki az utolsó negyven esztendőben értéke volt a magyar írásművészetnek, becsalogatott Az Én Ujságom szerkesztésébe... **Jókai** így írta meg a gyönyörű *Rózsák szigetét* a magyar gyermekeknek. Pósa Lajos olyan ráható erővel, olyan hősi lelkesedéssel tudott beszélni a magyar gyermekek lelki éhségéről, hogy Jókai is íróasztala mellé ült és mesét írt a magyar kisfiúk és kisleányok százazreinek. **Mikszáth Kálmán** is Pósanak engedelmeskedett, mikor a *Huszár a teknőben* című gyönyörű írásával ajándékozta meg a magyar gyermekvilágot.

Móricz Zsigmond is az ő bátorítására írt néhány szép mesét. Nem beszéltem **Pekár Gyulával**, mégis meg merem írni, hogy ő is bájos és maradandó értékű, egyetlen ifjúsági könyvét *A kis hőst*, ha nem is Pósa Lajos közvetlen buzdítására, de az ő szívós serkentésére nagyranőtt ifjúsági és gyermekirodalom hatása alatt írta. **Herczeg Ferenc** is Pósa meleg hívására és unszolására jelentkezett toronymagas talentumához illő sok szép írásával a magyar gyermekek mesebirodalmában. **Gárdonyi Géza** is mesemondó nagyapónak állt be az Én Ujságomba, mint Pósa Lajos nemes, nagy, halhatatlan apródja s azután **Benedek Elektől**, **Gaál Mózes**től és **Lőrinczy György**től kezdve minden számottevő magyar író együtt szolgálta Pósa hitvallásszerű buzdítására a magyar gyermekirodalmat.

Pósa Lajos volt az a magyar író, akiből a kicsinyes féltékenység és a gyarló irigység teljesen hiányzott. Ő nemcsak örült, hanem ujjongott, ha egy-egy új, friss, erős magyar talentum jelentkezett itt is ott is. Kereste, hívta, bízta őket. És munkásságuk egy részét lefoglalta kérelhetetlenül a meseírás művészetének. Így teremtette meg Pósa Lajos Az Én Ujságom és a *Filléres Könyvtár* könyveinek ezrein keresztül a magyar gyermekmesét; ez a teremtménye munkája egyúttal a magyar mese megtisztítása, megnevelése volt.

De mikor lassankint Az Én Ujságomból átvándoroltak a szebbnél szebb magyar mesék a Pósa szerkesztette Filléres Könyvtár könyveibe: ezek az új, várva várt magyarlelkű mesés könyvek harcra indultak. S a harcot hamarosan győztesen fejezték be: kiszorították a magyar gyermekszobából a férc-idegen mesés könyveket... A magyar mese meghódította az ifjú Magyarországot...

Sőt bátran meg kell állapítanunk azt is, hogy az idegen nemzetek meséiből ma már csak az örökszép **Andersen**-meséket és a mindig elragadó *Ezeregyéjszaka meséit* olvassák a magyar gyermekek. S ezeket az idegen meséket is író művészek fordítják olyan szép magyar nyelvre, amely épít, nem ront.

Ezért él Pósa Lajos ma is, ifjan, halhatatlanul, pedig 20 éve múlt a nyáron, hogy meghalt. Ezért nem fogy, hanem egyre nő az ő örök magyar értéke.

(Felolvastattam a Petőfi Társaságban, Pósa halálának 20. évében, 1934-ben. Gyökössi Endre: Pósa Lajos és a magyar mese megnemesítése. In: Vasárnapok – Hétköznapiak, Singer és Wolfner, 1939?)

*

Előadás tartására hívtak meg az érsekújvári magyarok, s tejbe fürdettek, mézbe hempergettek, míg köztük jártam. De hát ez sokfelé megesett már énvelem, innen is, túl is a gránicokon, s az ilyenfajta szégyenkezésbe hamar beleszokik az ember. Nem ez az, ami nekem emlékezetessé tette Érsekújvárt. Hanem az, hogy annak az úri háznak az asztalán, amelyik engem vendégül látott, egy magyar folyóirat hevert, s amikor utána nyúltam, azt mondta nekem a ház úrnője:

- Tudja, hogy én erre haragszom.

- Ugyan? Nem érdemi pedig meg. S nem is szabad semmiféle irodalomra haragudni, elég annak mindnyájának a maga baja.

- De én ön miatt haragszom rá.

- Azt meg már különösen rosszul méltóztatik tenni. Hiszen tudtommal nem bántott ez engem soha.

- Éppen ez az. A nevét se írta le soha. Úgy tesz, mintha nem is tudná, hogy ön van.

- Nézze, ez még nekem sohase jutott eszembe. Dehát ebben se látok semmi rosszat. Bár én tehetnék már úgy, hogy sohase kellene a nevemet leírnom.

- Nem úgy van az - pattogott a ház úrnője. - Nekem fáj a dolog, és magyarázatot kértem a szerkesztőségtől. Azt hiszi, tréfálok? Tessék, itt a válasz.

A választ olyan valaki írta, akit én már akkor is többre becsültem magamnál, mikor az egész önképzőkörünk el akarta velem hitetni, hogy én vagyok a legnagyobb magyar író, s ő csak én utánam következik, de csak azért, mert amit ő ír, azt ki is nyomtatják.

- Persze - mondtam Érsekújváron -, most látom, hogy az ő írását még most is könnyebb kinyomtatni, mint az enyémet.

- De a lényeghez mit tetszik szólni? Amit a szerkesztő úr válaszolt arra a kérdésemre, hogy miért nem vesznek tudomást önről?

A szerkesztő úr azt válaszolta, hogy a kérdés meglepi. Mégpedig azért lepi meg, mert ők is becsülnék és szeretnek engem, s maga se tudná megmondani, miért nem jutott soha eszükbe ennek kifejezést adni. Alighanem azért, mert nem vagyunk egymással semmiféle összeköttetésben.

Ez volt a válasz, és én nem mondhattam rá mást, mint hogy ez alighanem így van, és nekem sohase jutott eszembe, hogy másképp is lehetne. Mert a lényeg nem az, hogy az emberről mit írnak, vagy mit nem írnak, hanem hogy a szivar jól szeleljen, és a paraszával csak a maga ruháját égesse ki az ember.

Hát ilyen fejtörőt adott fel nekem Érsekújvár, és ezen törtem én legkevesebbet a fejem. Azonban rámkialtott mindnyájunk közös gazdája, a közönség, hogy „adj hangot, Dóci!” Négy levél is számon kéri tőlem, mi annak az oka, hogy mikor ilyen nagy szél zúgatja az irodalom fáit és harasztjait, miért hallgatok én akkor, mint deres mezőben a tücsök?

- Tisztelet, becsület Kazinczy Gábornak meg a többi régen voltak - írja egy ismeretlen kaposvári barátom -, de az élő írókhoz tán mégis közelebb van az élő irodalom.

Most már mit feleljek az ilyen kérdésekre, amikről el kell ismernem, hogy nincsenek minden igazság nélkül? (Az utolsó különben nagyon emlékeztet a menyecske lányom első versére, ami azért maradt utolsónak, mert megfenyegettem, hogy a Tiszába dobom, ha folytatása következik - elég egy családban egy bolond. És nem következett folytatás, mert Panka nagyon engedelmes kislány volt a második elemiben. Akkor írta a számtankönyv-e táblájára ezt az elégiát:

*Arany János költő volt,
Petőfi Sándor is költő volt.
Mind a ketten költők voltak,
De most már megholtak.*

Ha legalább utána írta volna a kis béka ötödik sornak, hogy „most már csak apuka maradt”!

De hát érzi azt a magamforma minden mindegy ember is, hogy az ilyen kérdést nem lehet elanekeztetni. Az irodalom ügye mégse mindegy. Legalább nekünk, íróknak nem lehet az, még ebben a minden mindegy országban se. Itt vallani kell.

Az ám, csak hogy akkor nekem a vallomást azon kell kezdeni, hogy nem tudom, van-e nekem jussom az írók dolgába belebeszélni. Ha vitatkozó természetű ember volnék, kapható lennék vitára afelől, hogy irodalmat csinál-e én vagy nem. De hát nemigen van ezen mit vitázni. Egy az, hogy vitával még soha semmit nem döntöttek el. Másik az, hogy ma nem elég az irodalomhoz tartozni, hanem azon túl vagy azon innen is tartozni kell valahová. Márpedig én nem tartozom sehová, nekem nincsenek „összeköttetésem” semerre. Én csak az a küszöb vagyok, amelyik se kint, se bent nincs. „Szabad hányó”, ahogy a paraszt-bridge-ben az olyan játékos mondják, akinek semmi tromf nincs a kezében. (Nem is oszt az, se nem szoroz a játékban, csak éppen hogy eggyel több van vele.) Falusi kutya a magyar irodalom nagyvárosában. Vagy ha úgy szebben hangzik: a magam szegénye, akit nem hívnak senkinek se, de legalább azt fütyülöm, amit jól esik, akinek tetszik, hallgatja, akinek nem tetszik, odább megy - én nem megyek kántálni senkinek az ablaka alá.

Mindebből a sok szép és nem szép metaforából az következik, hogy nincs jussom semmiféle irodalmi polgárháborúba belevegyülni, s hiányzik hozzá a szívbeli minősítem is. A könyvek óriás kriptájában, ahol csöndes nézelődésben eltelt az életem, a csontok és cserepek közt, amiket a nyárfás pusztákon kiszedegettem a föld alól, odajutottam, hogy én minden szépséget szeretek, ha régi, ha új, csak lelket érzek benne. Még a kortársaimat is szeretem, ha ilyen szépet adnak, akár öregebbek nálam, akár fiatalabbak.

Ezt üzenem azoknak, akik megkérdezték tőlem, hova voksolok. Azért üzenem a nyomtatásban, mert elég ezt egyszerűen is leírni - négyszer leírni unnám is, rá se érnék.

Ide aztán pontot is lehetne tenni. Hogy csillag kerül ide, annak Pepi bácsi az oka, drága öreg barátom, Wolfner József. Aki fotográfiát küldött nekem a Margó Ede Pósa-szobrának az agyagmintájáról, amely bronzba öntve kerül majd a Városligetbe.

Ez a fotográfia üzentet velem azoknak is, akik semmit se kérdezték tőlem. Mert, ahogy kibontottam a borítékból, ez jutott eszembe:

*Én Istenem, jó Istenem,
Becsukódik már a szemem,*

*De a tied nyitva, Atyám.
Amíg alszom, vigyázz reám...*

Talán sokan emlékeznek még rá, hogy ez volt az a „primitív, gyerekes kis ima”, amivel az Osvát Ernő mártírlánya elment az őszön a „nagy ágy”-ba, édes anyukája után és az édes apukája előtt. Ez volt az utolsó gügyögése, amitől felzokogott a magyar irodalom összeszorított szája, magános embere, a kritika klasszikusa, akiről Kosztolányi Dezső azt írta, hogy a magyar irodalomnak ezt a századát róla fogják elnevezni.

Valamelyik újság az első verssort is közölte a fájdalom riportban, s abból tudtam meg, hogy erről a dadogó gyerekimádságról van szó, amiről még senki se írt se esztétikai, se hittudományi értekezést. Nem is arra való, még a második négysoros strofájával együtt se. Hiszen csak gyerekvers, annak is az aprajából, olyan kis emberbimbók számára, akik maguk se hosszabbak. Engem is tanított ilyenre az édesanyám, mikor még kicsi voltam a *Miatyánk*-ra, meg az *Üdvözlégy*-re:

*Három angyal fejem felett,
Egyik megőriz engemet,
Másik szememet lezárja,
A harmadik lelkem várja.*

Hát ebben is elég primitív a művészet, de azért kirtartottam mellette még akkor is, mikor már én magam nagyban műveltem a poézist. Csak akkor maradt el tőlem, mikor a kislányom megtanult beszélni. Ha én fektettem a gyereket, akkor két kis kezét az enyémbe bújtatva együtt imádkoztuk a rigmusokat:

Én istenem, jó Istenem...

És sohase lehettem olyan fáradt, hogy ettől fel ne frissültem volna, soha olyan fanyar, hogy ennek édes ízét ne éreztem volna. Mindig bizonyos voltam benne, hogy abban a pillanatban ránk néz, akit Atyánknak szólítunk, és nem érhet minket semmi baj azon az éjszakán.

Aztán telt múlt az idő, a kislány megnőtt, az imádságaink elválakoztak egymástól, és csak akkor kerültek megint össze, mikor az unokám pipiske hangja kezdte keresni az utat az ég felé a kis ágyból:

Én isz-tenöm, jó isz-tenöm...

Ilyenkor elcsöndesedik mindenki a házban, nemcsak a magától is lefelé kívánczó öreg fej hajlik meg, hanem a folszegetten hordott fiatal fejek is, s most már nemcsak az Atyaisten szemét érzem rajtunk, hanem minden angyalaiét is. Ha már én is odafönt laknék, én bizonyosan minden este leszaladnék egy kicsit gyermekimádságot hallgatni. Persze a jövőre nem jó terveket csinálni, mert az ilyen destruktív ember nem tudhatja, milyen meglepetések érhetik a mennyei lakáshivatalban. Hanem abban körülbelül bizonyos vagyok, hogy ha az én óráim lejár, én is a Pósa Lajos gyermekimádságával megyek el a nagy ágyba.

Mert tudni kell, hogy ez a fohász is az ő hagyatéka, a Pósa Lajosé, akit már rég nem szokás emlegetni, s aki éppen csak két sorban csúszott be a legújabb nagy irodalomtörténeti kézikönyvbe. De a nótái meg a gyerekversei élnek, s valószínűleg nagyon sokáig fognak még élni, éppen mert a neve elkopik mellőlük. Közszájra kerülnek szerző nélkül, mint a népdalok, amelyeknek szerzőségét azért fogják a népre, mert senki se tudja, ki költötte őket. Mint ahogy nemrégiben egész irodalma támadt annak a kérdésnek, hogy száz esztendővel ezelőtt ki csinálta a *Cserebogár, sárga cserebogár* „népdal”-t.

Erre azt mondhatná valaki, ma már nem veszhet úgy el a költő, mint száz esztendővel ezelőtt. Pedig dehogyanem, ma sokkal jobban elveszhet. Erdőben sokkal könnyebb elveszni a fának, mint a pusztán, aminek egy-két magános akácát, jegenyéjét mindenki ismeri. Gyöngyösi István még Dugonics Andrásnak is kedves írója volt, pedig másfél száz év választotta el őket. De ki delectálja ma magát az öreg Dugonicsal, akit pedig alig száz éve gyászolt meg az egész ország, úgy, ahogy fán azóta se gyászoltak költőt? S ki lesz az a ma írói közül, akit még ötven esztendő múlva is olvasnak? Még iskolai muszáj olvasmány se lesz belőlünk, nemhogy gyönyörűségből olvasnának a dédunokáink. Nekik majd meglesz a maguk irodalma, s azon fognak összeverekedni, hogy íróik közül kit illet meg a halhatatlanság, amely még rövidebb időre fog szólni, mint a miénk, akikről rég nem kukorít már akkor a kakas se. Legföljebb egy tömegsírt kapunk az utódaink irodalomtörténetében, már akik onnan is ki nem szorulunk. De hát az se lesz olyan nagy baj, legföljebb nem buktatnak meg belőlünk senkit a maturán.

Persze azért érhetik meglepetések az embert olyankor is, mikor már nem éri meg őket. Éppen Pósa Lajos rá a bizonyosságom. Valamikor országos bálvány – mikor nekem fölolvastatta a kéziratos verseit a péceli fák alatt, akkor már keserű öreg Marius, tulajdon dicsősége romjain. Az emberek az új dalt szeretik, és a fiatalok nem szeretik az öregeket, akikről azt hiszik, hogy elfogják előlük a napot. (Kölcsönkenyér visszajár, az öregek is ilyenek voltak fiataloknak, és a szilaj fiataloknak is számárfület fognak mutogatni, tán nem is csak a hátuk mögött, ha megöregszenek.) A „hazafias költészet” kiment a divatból, az óda szoborleplezési műfaj lett, és mikor Pósa Lajos Aradon verset mennydörgött a tizenháromról, a vicclap verset írt róla ezzel a refrénnel: Huszonöt kék neked, nem is tizenhárom. Még a gyerekköltészetét is kifigurázták, azt mondták, nincs benne költészet, csak csingilingi üresség, ami a mai – már az akkori „mai” – gyereket nem elégíti ki. Paródiák jelentek meg róla ilyenformák:

*Ni, az ucca csupa tő.
Számos boka látható,
Nem is boka, hanem láb,
Ez az úgynevezett csáb.*

Aki ezt a „verset” írta, azt hitte, csak tréfázik, s nem tudta, hogy kegyetlenkedik. Különbö melegszívű ember, tüzes harcosa az újnak, őszinte elvi irtója a réginek. Pár évvel élt tovább Pósanál, akit bizonyára rég elfelejtett már, mikor a háború derekán a lapja kiküldte riportot csinálni Biharba. Valami vallási szekta támadt ott a parasztok közt, azoknak a titkaiba kellett neki benézni. Meglakta az új hitfelekezetet, s nagy tanulmányorozatot írt róluk, ami országszerte feltűnt akkor. Külön fejezetet szentelt az új hitvallás zsolttárainak és zsolozsmáinak, amikben biblikus öserőt s olyan természetes szárnyalást, olyan megrendítő mélységeket talált, amilyen műköltésztől többé ki nem telhet. Gyorsírásos szemelvényekben bizonyította, hogy nem indokolatlan a lelkenedzése. Mindenkinek el kellett álmélnodni rajta, milyen frissen buzog a bihari parasztok közt a népköltészet. Nem hallottam azonban senkitől, tehát úgy látszik, nem vette észre senki, hogy az újhítt biblikus emberek mind a Pósa Lajos gyermekimádságait énekeltek.

Nehogy félreértés legyen belőle, nem szemrehányásul jutott ez most nekem eszembe, mi értelme is lenne annak? A Pósa-szobor mély árnyékba bújt szeméből se szemrehányást nézek ki. Mintha az volna benne:

– Olyan jól megy már a dolgotok, édes véreim, magyar írók, hogy ráértek vért eresztetni egymásból!

(Móra Ferenc: *Énisz-tenöm, jóisz-tenöm, avagy magánvélemény az irodalomról*. In: *Napok, holdak, elmúlt csillagok*, Révai, 1936.)

Bettes István

Pósáról és a nyelv nemességéről

Pousa, Pausa, Posa, Pósa! Ízelgetem ezt a nagyon régi, tősgyökeres, középkori magyar családnevet. Azt pontosan nem tudom, hogy a filológusok milyen etimológiai jelentésben állapodtak meg a nevet illetően. Úgy tudom, a pasából, basából származtatva ótörök eredetűnek tartják, a **Bodon**hoz és a **Betes**hez (betüs, bötös, бүтүс) hasonlóan...

Annyi azonban hiteles oklevél alapján is alátámasztható, hogy **II. Endrének** a tihanyi bencés apátság 1211-es birtokösszeírásában a szolgák névsorában *Pousa (Pausa)* alakban szerepel.

Jó száz évvel ezelőtt **mihályfalusi Forgon Mihály** levéltáros a gömör-kishont megyei nemes családok genealógiai ismertetésében külön hangsúlyozza, hogy a nemesradnóti „*alsó (nagy) nemes Pósa családból származik Pósa Lajos népszerű költőnk, akire nemcsak családja, szülőfaluja, hanem egész vármegyénk büszkén tekint.*” Volt is abban az időben mire, hiszen monográfiájának kiadása idején csillaga nagyon magasan ragyogott. Korabeli népszerűségét (főleg a gyermekek körében), talán csak a **Petőfi**éhez vagy a **Jókai**éhoz lehetett hasonlítani. Az *Én Újságom* szerkesztőjeként szinte az egész országot bejárja, a gyermekek szinte félistenként rajognak érte, diadalmenetben vonul át Kolozsváron, Szatmáron és Debrecenen. Mikor Szegeden megjelenik, a vonatnál bandérium várja, díszfogaton viszik a színházba, ahol ezernyi gyermekszáj kiáltja, hogy: Éljen Pósa bácsi! Éljen jó Pósa bácsi!

Korában talán a legboldogabb magyar költőnek is mondhatta magát, ha egyáltalán szabad egy lírikusról ilyet mondani. S meglehet, a gyarló emberi természetből fakadóan gyökerezhetett meg vele szemben valami tehetetlen, sunyi irigység vagy féltékenység, amely által a színvonalas gyermekirodalom megalapozásáért tett erőfeszítéseit megpróbálták a későbbiekben elbagatelizálni, majd **Szabolcska Mihállyal** egy kalap alá véve, ledilettánsozva, kinullázni.

Klasszikusaink közül később csak **Kosztolányi Dezső** emlékezett róla méltányos hangú elismeréssel, ami nem véletlen, hiszen **Füst Milán** mellett (Lásd *A Magyarokhoz* c. versét), nála volt a legfontosabb a magyar nyelv éltető erejének nemzetfenntartó szent ügye.

Versben ezt így öntötte formába:

*„Magyar vagyok, minthogy magyarul írok,
magyarul mondom ámuldozva: tej,
s magyarul mondom a halálos Áment.
Ha ingadozva hátradől a fej,
S az elomló fej végső reszketéssel*

*A levegőbe rázza vézna öklét,
S egy mozdulattal és egy bús igével
Egy lesz vele a rejtélyes örök lét.”*

Eléggé lesújtó, hogy egy-két évtized múltán a mérték- és értékadó budapesti irodalomtudósok már névjegyzékeikben sem említik Pósa nevét, és csak mint jelenséget hozzák fel, eléggé lekezelő utalásokkal (**Schöpflin, Szerb**). Bizonyos fokú méltatása a későbbiekben csupán **Hegedűs Géza** költői mesterségről írt tanulmánykötetében olvasható „*Elrettentő példákat találhatunk a múlt század »gyermekversei« közt. Persze jó példákat is. A néhai Pósa Lajos neve eléggé indokolatlanul vált megvetés vagy nevetség tárgyává. Igazán nem volt nagy költő, de jó ízlésnevelőnek bizonyult nemcsak a maga korában színvonalas gyermekfolyóiratával, Az Én Újságommal, hanem néhány olyan versével is, amely bár nem a legeslegifjabbakat, de a már olvasni éppen tudó elemista közönséget jó ízléssel és tisztességes emberekhez illő eszmékkel készítette elő az igazi költészetre...*”

*„Tudjátok-e, mi a haza?
Az a hajlék, hol születünk,
Hol a dajkánk altatóan
Dúdolgatott dalt felettünk,
Hol az akác lombja borult
Bólongatva az ereszre,
S eresz alatt csevegett a
Villás farkú vitor fecske.
Bárhová visz szerencsétek –
Ezt a hazát keressétek.”*

A fentiekben említettem, hogy szerencsés korban élt és alkotott Pósa, valahol az égiek, avagy a magyarok Istenének is kegyeltje lehetett, legfőképpen azért, hogy még 1914. július 9-én örök nyugalomra hajtotta fejét, és sem az I. világháborút, sem Trianont nem kellett megszenvednie, mikor már a kis csehszlovákiai magyar nebulók így imádkoztak a hazáért 1929-ben, Prešovban kiadott *Szülföld és honismeret* című tankönyvükből:

*„Óh nagy Isten, szép hazánkat véd meg,
Hogy rajt az ellen erőt ne vegyen
És osztályrésze ne sötét végzet,
De örök jólét, dicsőség legyen.
Szemébe gyöngéd, derős fényt árasz,
Lelkébe öntsél acélos erőt
S azt, aki cselet sző vagy viszályt támaszt,
Tipord el, taposd el a vakmerőt!”*

(Imádság a hazáért. Írta: **Heyduk-Hódinka**)

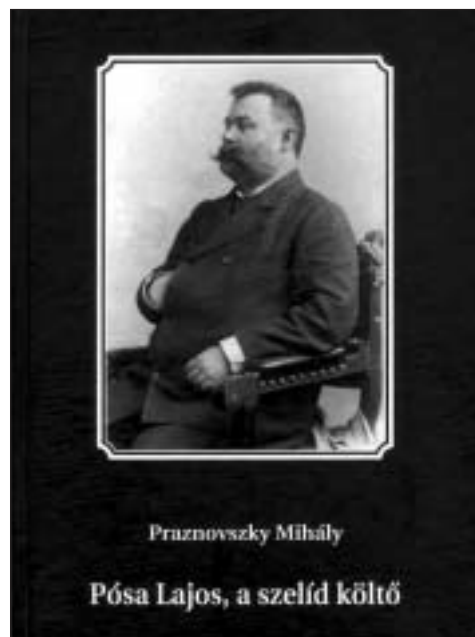
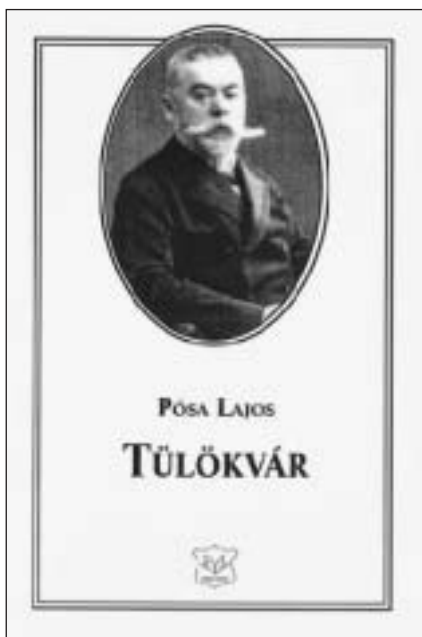
EMLÉKEZETÜNKRE

A cselszövő és vizsálytámasztó, vakmerő játékoság Szlovenszkó tájain még csak gyermekversekben sem igen virgonckodott a komor kisebbségi géniuszok idejében. A Pósa bácsi versein felnőtt, századfordulón született nemzedék adta tovább gyermekeinek, unokáinak **Benedek Elek** összegyűjtött magyar népmesekincsét, és ezek átköltött változatait az utókornak, hogy ennek éltető táptalajából egészséges nemzettudatú alkotók sarjadjanak. Legjelentősebb képviselőjük természetesen az a **Weöres Sándor** lett, akiről annakidején **Kardos Tibor** a következőket tartotta érdemesnek megjegyezni: „Nincs poétánk az utolsó csaknem fél évszázadban, aki a magyar népi líra, a tréfás mondókák, rejtvények, szólások olyan áradatát öntötte volna műköltészeti formába, mint Weöres Sándor... Úgy rendelkezik a magyar nyelvi géniusszal, mint Tolsztoj az orosz falvak lelké-

vel, mindkettő az azonosulás nagy titka.”

Nyilvánvaló, hogy a Pósa Lajos úttörő munkája teljesen el lett sumákolva, és a finnugor hagyományban gyökerező sámánisztikus népi motívumok is egy alternatív, ideológiai szláv géniusszal lettek pótolva.

Kosztolányi **Vikár Béla** 100 évvel ezelőtt kiadott Kalevala-fordításával kapcsolatosan jegyzi meg, hogy az ő meglátása szerint a tudomány kétségtelenül beigazolta: „nyelvben, vérben, lélekben egytestvér velünk Suomi népe... Ha kell nekünk nemesi levél, a szellemiség és alkotóerő igazi nemesi levele, akkor ott a Kalevala. Arany János, aki egy életen át hiába kereste pogánykori költészetünk nyomait, meglelhette volna benne mindazt, amit a kereszténység tűzzel-vassal kiirtott, ázsiai hagyományainkat, hitregéinket, regösénekek és virágénekek egész lelkiségét.”

Gömöriek Pósa Lajos sírjánál

Diri-diri dongó (Válogatás Pósa Lajos gyermekverseiből)

A kis gömböc

- Eredj, fiam Kelemen!
Padláson a szelemen,
Vágd le a kis gömböcöt,
Csapjunk egy jó früstököt.

Fölmegy a kis Kelemen,
Megmozdul a szelemen,
Szelemenbe' a gömböc
Kinyílik, mint a tömlöc:

- Hókusz-pókusz haraplak
Ham, fiacskám bekaplak!
Be is kapta Kelement,
A legelső elevent.

Lesik, várják ideleln,
Hogy jön-e már Kelemen.

- Eredj, eredj te Dorka!
- Édesapja azt mondja -
Nézd meg már, hogy mit csinál,
A gömböcöt hozza már!

Föl is szalad a Dorka
De a gömböc goromba:

- Kelement már bekaptam,
De biz én jól nem laktam!
Hókusz-pókusz haraplak!
Ham, téged is bekaplak!

Be is kapta úgy Dorkát,
Akár egy zöld uborkát.

Lesik, várják, hasztalan,
Haragszik a gazd'uram.

- Eredj asszony, sebesen!
Egyik lábad itt legyen!
Nyírfavesszőt vedd elő,
Gyerekeket hajtsd elő!

Fölmegyen a feleség.
Kis gömböcnek nyereség!

- Fiad, lányod bekaptam,
De biz én jól nem laktam!
Hókusz-pókusz haraplak!
Ham, téged is bekaplak!

Be is kapta a jámbort,
Hogy a kontya se látszott.

Lesi, várja a gazda,
Hol marad a mihaszna?
Maga is fut utána,
Száját gömböc kitéti:

- Fiad, lányod bekaptam,
De biz én jól nem laktam!
Feleséged lenyeltem,
Sivalkodott, nevettem.
Hókusz-pókusz haraplak!
Ham, téged is bekaplak!

Be is kapta. Ez alatt
A kócmadzag leszakadt.

Gömböc gurul lyuk felé,
A grádicson lefelé,
Gurul ki a nagykapun,
Véges-végig a falun,
El a kerek világba, -
Köd előtte, utána.

Kaszás csillag az égen,
Kaszálgatnak a réten,
Vígán vágják a rendet,
A kis gömböc ott termett:

Fiút, leányt bekaptam,
De biz én jól nem laktam!
- Fiút, leányt bekaptam,
Apját, anyját lenyeltem,
Sivalkodtak, nevettem.
Hókusz-pókusz haraplak!
Titeket is bekaplak!

Harminc kaszást kaszástul,
Be is kapott ruhástul.

Trombitálnak, dobolnak,
A lobogók lobognak,
Elöl jön a kapitány,
Daruszörű paripán.
Kivont karddal huszárok,
Száll a mente utánok,
Masíroznak a bakák,
Szegény gyalog katonák!

- Állj meg, állj, ne retirálj!
Gömböc előtt, hopp, megállj!
Fiút, leányt bekaptam,
De biz én jól nem laktam!
Apját, anyját lenyeltem,

Sivalkodtak, nevettem
Egy nagy csomó – sülülű!
Kaszás ember – büllű!
Hókusz-pókusz haraplak!
Titeket is bekaplak!

Be is kapta egy szálig,
Az utolsó sipkáig.

Juhászbojtár a juhnál
Gyepes hanton furulyál,
Leteszi a tarisznyát,
Előveszi a bicskát.

– Tedd le, tedd le, te bojtár!
A kis gömböc itt van már.
Fiút, leányt bekaptam,
De biz én jól nem laktam!
Apját, anyját lenyeltem,
Sivalkodtak, nevettem.
Egy nagy csomó – sülülű!
Kaszás ember – büllű!
Katona egy regement,
Az, amelyik erre ment,
Bagázsia, puska, ló,
Bornyú, bakancs, mind, aló!
Hókusz-pókusz haraplak!
Ham, téged is bekaplak!

Engem ugyan be nem kapsz
Össze-vissza nem harapsz!
Vigyázz, vigyázz nagyhegyű!
Bécsi bicska, fanyelű!
Csittegi-csattogj, repeszd ki!
Szegényeket ereszd ki!
Bécsi bicska repeszi,
Mindnyájokat ereszti.

Kiugrat a kapitány
Daruszőrű paripán,
Kivont karddal huszárok,
Száll a mente utánok,
Masíroznak a bakák,
Szegény, gyalog katonák!
Harminc kaszás kaszástul,
Azon módon ruhástul,
A gazd'uram mogorván,
Felesége nagy cifrán.
Azután meg a Dorka,
Akár egy zöld uborka,
Legvégtére Kelemen –
Ezt tette a szelemen.

Most a gazda előáll,
A bojtárral parolál,
A kapitány tiszteleg,
Éljent kiált a sereg,

Örülnek a katonák,
Csapnak egy nagy lakomát.

Libériás inasok,
Komornyikok, urasok,
Markotányos, szobalány
Hozzálátnak szaporán.
Terítve már az asztal,
Gyöngyvirágos abrosszal,
Étkeket hordják gazdagon,
Arany, ezüst tálakon.

Bokréta sok pohárba,
Cintányéron pogácsa.
Hétféle volt csak a lé,
Remekelt a szakácsné,
Sonka, nyelv is tormával,
A marhahús gombával,
Pulyka, kappan, saláta,
Csirke, csuka kirántva,
Palacsinta, derelye,
Füge, citrom, cseresnye.
Közbe-közbe köszöntés,
Szomorúság-leöntés,
Tokaji bor, meg kávé, –
Nincs ilyen a királyé!

Megszólal a klarinét,
Fölgrál a szolga nép,
Elrakják a székeket,
Kapitány úr billeget.
Kapja Dorkát derékon:
Uccu, lellem, de vékony.
Huszár táncol bakával,
Kaszás ember kaszással,
Az anyjával Kelemen –
Ezt tette a szelemen.

Kisgömböccel mi történt?
Serpényőbe sütötték,
Megették a cigányok –
Jó éjszakát kívánok!

Csali mese

Nyúlháj, daruháj
Hol voltál te, kisdaróci,
Nagydaróci kis Mihály?

– Seholházán, Nekeresden,
Meg is leltem, mit kerestem:
Nagy lagzi volt egy kis házban,
Lehattunk vagy háromszázan.
A szoba sarkába'
Duna, Tisza zsákba'.
Húzták a cigányok

Táncolt gazdag, szegény,
De legszilajabban
Ropta a vőlegény.
Mondtam neki: „Lassabban, hé!
Meglásd, hogy megbánod:
A sárga rézsarkantyúddal
Kirúgod a zsákot.”
Nem hallgatott a vőlegény
Ám az okos szóra,
Olyanokat ugrott, mintha
Vadkecske lett volna.
Nagy mulató kedvében
Se hallott, se látott;
Egyszer aztán
Kirúgta a zsákot.
Duna, Tisza kiszabadult,
Harsogott vágatva...
El is vitte a násznépet
Kit erre, kit arra.
Én egy hullám sörényébe
Belekapaszkodtam
Három éjjel, három nap
Haza is jutottam.
Vissza nem is vágyok
Jó napot kívánok.

Nyúlháj, daruháj,
Isten hozott, kisdaróci,
Nagydaróci kis Mihály!

Csupa koma

Hol jártam én? Az árkon át.
Mit láttam én? Csupa komát.
Elöl ment a veréb koma,
Utána ment nyuszi koma,
Azután meg róka koma,
Utoljára farkas koma...
Ugye mondtam: csupa koma!

Koma, koma... de hát aztán?
Sétáltak az árok partján,
Egyszer csak szól veréb koma;
– Hallod-e, te, nyuszi koma,
Aztán meg te róka koma,
Utoljára farkas koma,
Mindenféle furcsa koma!
Nem látjátok: de nagy árok!
Tudom, át nem ugorjátok!

– Megkövetjük veréb komát:
Mi nem ugrunk az árkon át?
Megmutatjuk, rontjuk-bontjuk:
De bizony csak átugorjuk!
Kiabál a nyuszi koma,
Aztán meg a róka koma,

Utoljára farkas koma,
Mindenféle furcsa koma.

Veréb koma nem hallgathat:
– No, ki ugrik legnagyobbat?
Lássuk: én-e, te-e, ő-e?
Hopp, utánam, csak előre! –

Veréb koma szárnya mozdul,
Hamar ott van az árkon túl,
Hogy szállt, észre nem is vették,
Bezzeg meg is éljeneztek.

Most azt mondja róka koma,
Aztán meg a farkas koma,
Mindenféle furcsa koma:
– Most rajtad a sor, nyuszi koma!
Nyuszi koma nagyot ugrik,
De a lába egyet csuklik,
Mi a vége? – Az a vége:
Zsupsz! az árok közepébe!

Most azt mondja róka koma:
– Készüljön a nagy lakoma!
Sajnálom ám nyuszi komát,
Hogy nem ugrott az árkon át.
Túl leszek én egy ugrással –
Uccu, lábam, repíts által!
Mi a vége? – Az a vége:
Zsupsz! az árok közepébe!

Most azt mondja farkas koma:
– Ejnye, ejnye, nyuszi koma,
Meg azután róka koma,
Mindenféle furcsa koma!
Nem gondoltam, hogy így jártok –
Majd átugrom én az árkot!

S az ároknak neki szalad,
Porzik az út, a part szakad.
Mi a vége? – Az a vége:
Zsupsz! az árok közepébe!

Búslakodik nyuszi koma,
Gondolkozik róka koma,
Mérgekedik farkas koma,
Mindenféle furcsa koma.

Három napja immár ott van
Mind a három az árokban.
Hová lesznek? Mit tegyenek?
Oly éhesek! Mit egyenek?

Végre így szól farkas koma:
– Csitt, csendesség, nyuszi koma,
Meg azután róka koma,
Mindenféle furcsa koma!

Nem jutunk mi innen kijebb!
Ki közöttünk a legkisebb?
Együk meg azt vacsorára,
Tán jól lakunk vele mára.

Letérdepel nyuszi koma:
– Kérem szépen, róka koma,
Esedezem, farkas koma,
Mindenféle furcsa koma!
Ne legyek én vacsorátok,
Kijutok én, meglássátok!
Titeket is kimentelek,
Mire valók a kötelek?

Nyuszi koma partnak mászik,
Örül neki a két másik.
Egyszer, magát csak kidobja
S lekiált a mély árokba:
– Róka koma, farkas koma,
Mindenféle furcsa koma!
Jó étvágyat, jó mulatást!
Mi többé nem látjuk egymást!

Megszeppen ám róka koma,
Hogy belőle lesz lakoma.
Töprenkedik, hogy mit tegyen?
Kapja magát hirtelen:
– Farkas koma, éhség kerget,
Megezek, mint legkisebbet!
Elibe áll farkas koma:
– Nem úgy van az, róka koma!
Ravasz kópé, engedelmet,
Én eszlek meg, mint kisebbet!

Meg is ette, jól is lakott –
Ott töltött még három napot.

Farkas koma éhes újra,
Kínjában a földet túrja.
Ordítózik éhségében,
Vadász koma ott megy éppen.
Durr! lelövi farkas komát –
Viszi haza az árkon át.

Jó éjszakát, farkas koma,
Nem különben róka koma!
Vigyázz, vigyázz, nyuszi koma,
Mindenféle furcsa koma,
Meg ne lásson vadász koma!
Nincsen tovább, Pista koma.

Csutak Matyi sípja

Csutak Matyi a héten
Haja-haja hopp!
Sípot talált a réten,

Haja-haja hopp!
Kapja magát, belefű:
Félre bánat! félre bú!
Haja-haja hopp!

Patak mellett a Peti,
Haja-haja hopp!
Majd eldül, úgy neveti,
Haja-haja hopp!
„Még ilyet se hallottam!
Talán tündérsípod van?”
Haja-haja hopp!

Kacagja a kaszás is,
Haja-haja hopp!
A csordás is, kanász is,
Haja-haja hopp!
Majd megpukkad a bótos,
A fazekas, a drótos,
Haja-haja hopp!

Nevetnek a faluban,
Haja-haja hopp!
valamennyi kapuban,
Haja-haja hopp!
Ki véknyan, ki vastagon
Kacag ki az ablakon,
Haja-haja hopp!

Vigyázzatok, gyerekek,
Haja-haja hopp!
Mert már én is nevetek,
Haja-haja hopp!
Csutak Matyi erre jár,
Ablakomnál fújja már,
Haja-haja hopp!

A kis sípos ott terem,
Haja-haja hopp!
Nálatok is hirtelen,
Haja-haja hopp!
Majd ha kacag a Katyi,
Tudom, ott jár a Matyi,
Haja-haja hopp!

Diri-diri dongó

Szil, szál, szalmaszál,
Erre felénk, jaj mi száll!
Hunyd be, húgom, a szemedet,
Hajtsd vállamra a fejedet!
Jaj, ha rászáll kis kacsódra,
Akkor lesz csak csípi-csóka.
Jön a zsongó-bongó,
Diri-diri dongó!

Zim-zum, dorom-drom,
Csöndesen légy, ha mondom!
Tudom, itt lesz nemsokára,
Szellő fújja, fújdogálja,
Meg ne moccanj, te kis halcsík,
Majd meglátod, még meg is csíp.
Itt a zsongó-bongó,
Diri-diri dongó!

Vir-vár, csiri-csár,
Csitt no, te kis csitri már!
Hallod-e, hé, a zúgását,
Zümmögését, zummogását?
Hova, merre viszi szárnya?
Ni, rászáll a tarisznyára!
Jaj a zsongó-bongó,
Diri-diri dongó!

Dongóvári Péter

Volt egyszer egy pásztorfiú,
– Minek mondjam kétszer –
Szúnyogháti, prücsökházi,
Dongóvári Péter.

Legeltette a libákat
Zöldellő erdőbe...
Egyszer két nagy cserebogár
Zúg a levegőbe.

Kettő volt a cserebogár,
Rá is kiált kétszer,
Szúnyogháti, prücsökházi,
Dongóvári Péter.

El is kapta kalapjával,
Le is borította,
Görbeszarvú kis ekébe
Mindjárt be is fogta.

Szántogatott a sánc partján,
Meg is fordult kétszer,
Szúnyogháti, prücsökházi,
Dongóvári Péter.

Bevetette kendermaggal,
Meg is nőtt a kender,
Font is mindjárt egy nagy ostort,
Nézze meg az ember!

Jaj, hogy örült az ostornak
Pattintott is kétszer,
Szúnyogháti, prücsökházi,
Dongóvári Péter.

Pattogása elhallatszott
Bergengóciába,
Mefogadta kocsisának
Az ország királya.

Rácsördített örömében
Mindjárt hetvenhétszer
Szúnyogháti, prücsökházi,
Dongóvári Péter.

Három szép pillangó

Egyszer egy időben,
Gingalló, gingalló,
Játszozott vígan
Három szép pillangó.
Egyik fehér, másik veres,
A harmadik sárga,
Csillogott a napfényen
Mindeniknek szárnya!
Virágról virágra
Röpködve táncoltak,
Vadgalambok hozzá
Egyre turbékoltak.
Úgy csipegett, úgy csacsogott
A fiókmadár is,
Gyönyörűen harangozott
A harangvirág is:
Gingalló, gingalló,
Három szép pillangó!

Egyszer csak beborul
A kerek ég alja,
Három szép pillangót
A zápor áztatja.
Elmennek a tulipánhoz,
Kopogtatnak szépen,
Alázatos, nyájas szóval
Meggérik ekképpen:
„Kis tuli, tulipán,
Virágok közt első!
Nyisd ki házikódat,
Nagyon ver az eső.”
„A sárgának, a veresnek
Ajtómat kinyitom...
A fehérnek adjon szállást
A fehér liliom.”
„Ha nem fogadod be
A mi jó testvérünk:
Isten veled, tuli!
Szállást mi se kérünk.”
Gingalló, gingalló,
Három szép pillangó!

Hull a záporosó,
Szakad egyre jobban...

Hátha több szívesség
Lesz a liliomban!
Megállanak ajtajánál,
Kopogtatnak szépen,
Alázatos, nyájas szóval
Meggérik ekképpen:
„Kis lili, liliom,
Itt a három vándor!
Nyisd ki házikódat,
Agyon ver a zápor.”
„A sárgának, a veresnek,
Biz' én ki nem nyitom...
Gyere, fehér, te olyan vagy,
Akár a liliom.”
„Jó testvér jó testvért
Soha el nem feled...
Inkább velük ázom,
Lili, Isten veled.”
Gingalló, gingalló,
Három szép pillangó!

Felhők mögül a nap
Meghallotta, meglásd:
Három szép pillangó
Hogy szereti egymást.
Meghallotta, meghallotta,
Magsajnálta őket:
Elűzte a záporontó
Fekete felhőket.
Kisütött sugára
Fűszálra, virágra,
Három szép pillangó
Megázott szárnyára.
Játszadoztak újra,
Röpködve táncoltak,
Vadgalambok hozzá
Vígan turbékoltak.
Úgy csipegett, úgy csacsogott
A fiókmadár is,
Gyönyörűen harangozott
A harangvirág is:
Gingalló, gingalló,
Három szép pillangó!

Icinke-picinke

Volt egyszer egy icinke-
Picinke Zsuzsika,
Kezében egy icinke-
Picinke muzsika.
Húzta azt az icinke-
Picinke muzsikát,
Mulattatta icinke-
Picinke Zsuzsikát.
Hallja azt az icinke-

Picinke kis cica:
„Hagyd el, hagyd el, icinke-
Picinke Zsuzsika!
Szebb ám az én icinke-
Picinke muzsikám!
Hallgasd meg csak, icinke-
Picinke Zsuzsikám!”
Dorombol az icinke-
Picinke kis cica,
Mosolyog az icinke-
Picinke kis Tisza:
„Szebb ám az én icinke-
Picinke muzsikám!
Hallgasd meg csak, icinke-
Picinke kis cicám!”
Vonít-vonít icinke-
Picinke kis Tisza,
Kacag-kacag icinke-
Picinke kis cica.
Bántja ez az icinke-
Picinke kis Tiszát,
Megrohanja icinke-
Picinke kis cicát.
Uccu! elfut icinke-
Picinke kis cica,
Uccu! nyomba icinke-
Picinke kis Tisza.
Mulattatja icinke-
Picinke Zsuzsikát,
Húzza azt az icinke-
Picinke muzsikát.

Lagzi a konyhában

Házasodik a lapát,
Elveszi a piszkafát.
Zireg-zörög a fedő,
Sistereg a serpenyő,
Csörömpöl a rézkanál,
A mozsár is muzsikál.
Nyújtózik a nyújtófa,
– Melyik is az új nóta?
Túrós béles, derelye,
A diákok ereje.
Levelen sült, friss lepény,
Ettől víg a vőlegény.
Közbe kiált a kondér:
– Hol marad a kolompér?
Marhatüdő, disznóláb!
Csak főne már legalább!
– Húzd rá! – Szól a reszelő,
Ugrándozi a meszelő.
Mártogat a fánktoló,
Bokázik a vasaló.
Kiteg-kattog a szita:

- Fordulj egyet, Katica!
 No, még egyet, kis csupor,
 Vigyázz, a tál eltipor!
 Rózsát nevet a tányér,
 Kitesz ő is magáér!
 Jaj, de ürge a köcsög!
 Annyit táncol, hogy köhög.
 Zireg-zörög a fedő,
 Sistereg a serpenyő,
 Csörömpöl a rézkanál,
 A mozsár is muzsikál.
 Járra vígan a lapát,
 Forgatja a piszkafát,
 Kurjongatnak, lármáznak,
 Majd fölverik a házat.
 Kukuríkol a kakas,
 - Jól van, jól van, tarajas!
 Kél is már a gazd'asszony,
 Hogy kenyeret dagasszon.
 S hogy benyit a konyhába:
 Szemét-száját eltátja.
 Zireg-zörög a fedő,
 Sistereg a serpenyő,
 Csörömpöl a rézkanál,
 A mozsár is muzsikál.
 - Ejnye, mi ez? Mi volt itt?
 Mondd meg, cica, ki volt itt?
 - Lagzit tartott a lapát,
 Elvette a piszkafát.

Téli utazás

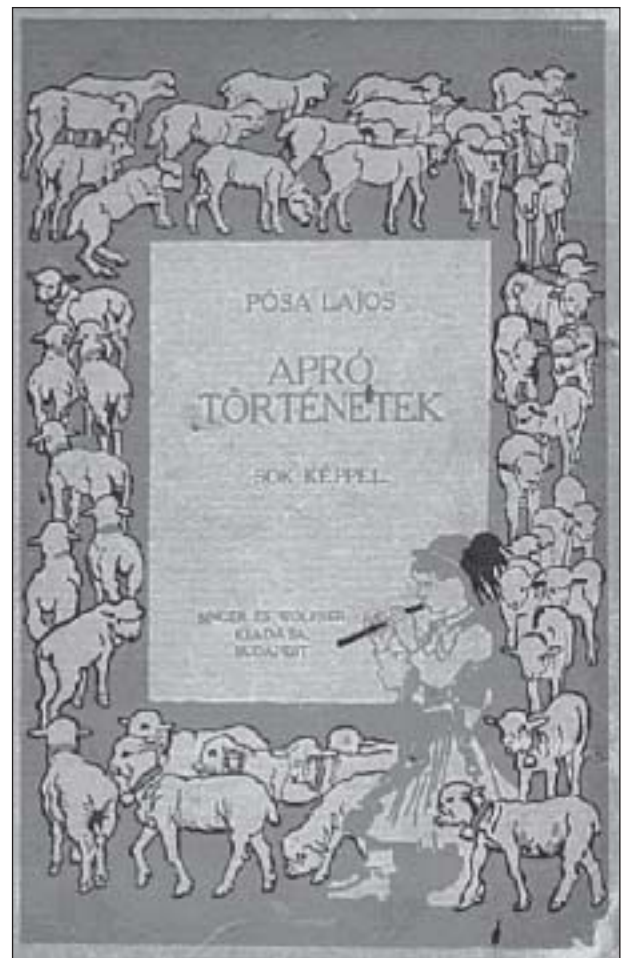
Elmegyek a lagziba,
 Ihajdárom, danárom!
 Értem jön egy cinege
 Egykerekű batáron.
 Holnapután délután,
 Vagy pediglen azután
 Zörgetek a nagyapóék
 Tulipántos kapuján.

Esik a hó, nem bánom!
 Ha fú a szél, sem fázom:
 Fölveszem az ezüstpitykés,
 Zöldzsinóros dolmányom.
 A dolmányra bekecsem,
 Télen nagyon szeretem.
 A bekecsre a bundám,
 Itthon hagyni nem tudnám.
 Hisz mindenki jól tudja:
 Mégis bunda a bunda.

Ihajdárom, danárom,
 Gyí sebesen, batárom!
 No most, nyuszi, elhagylak!

Foga van ám a Napnak.
 Azt mondja egy tarka szarka:
 Elfagyott a boci szarva,
 Disznó füle, kanász tülke,
 Beszorult a ürge ürge.
 Elfagyott a róka lába,
 Fújja, fújja, de hiába!
 Nem mehet az iskolába,
 Megmarad a csibe mája.

Ihajdárom, danárom,
 Gyí sebesen, batárom!
 Befagyott a kerek tó,
 Libát, kacsát ringató.
 Csupa hó az egész világ,
 Erdő-mező fehér virág,
 Csillog-ragyog a Napon,
 Zúzmarás a kalapom.
 A bajuszom csupa csap,
 Csak siessünk, csak, csak, csak.
 Állj meg, lovam, hóha, hó!
 Ihol jön a nagyapó!
 Ejnye, bizony, ha mondom,
 Cinkét fogott az orrom!

Benedek Elek

A mohos tulkai

Sűrű erdő borította a Mohos hegyet Gömörben. Hanem egyszer arra vetődött egy szegény ember, akinek egy fejsze volt minden gazdasága s addig vágta, irtotta az erdőt, míg nem a Mohos hegy megkopaszodott. Csak itt-ott hagyott egy-egy fát, bokrot, hogy ha kifárad a munkában, legyen, aminek az árnyékában megpihenjen. A vidékbeli emberek csóváltgatták a fejüket: ugyan mit akarhat az a szegény ember?

Az pedig nem szólt, csak mosolygott magában s felszántott egy darab helyet, bevetette piros szemű búzával s esztendőre olyan szép vetése volt, hogy csudájára jártak.

- Lám, lám, ki hitte volna - mondogatták az emberek.

A szegény ember minden esztendővel nagyobb-nagyobb darabot szántott föl, s egyszerre csak nem volt szántatlan hely a Mohos tetején, oldalán. Közben a szegény ember megházasodott, s Isten megáldotta sok gyermekkel. De a szegény ember nem búsult azon, hogy mit adjon gyermekeinek: az asztalfiából a kenyér soha ki nem fogyott. Ahogy szaporodtak a gyermekek, úgy szaporodott a gazdagsága.

Számát sem tudta ökrének, lovának, juhának.

És nőttek, nevelkedtek sorba legények, leányok: azok megházasodtak, ezek férjhez mentek, de egy sem hagyta el az apai házat. Ahányan voltak, mind egy kézre dolgoztak s így sokkal többre mentek.

- Lássátok - mondotta az öreg -, ha én behunyom a szememet, akkor is maradjatok együtt, a birtokot el ne osszátok. Sokan vagytok, egyre kicsi esnék, de ha együtt maradtok, egymást támogatjátok, soha ki nem fogy a kenyér az asztalfiából.

Nem is merték emlegetni az osztozkodást az öreg életében, de amint a szemét behunyta, ez is, az is mondogatni kezdte; mégis csak jobb lesz, ha megosztozunk. Ki-ki magának, mint a lúd...

Na, abban mind meg is egyeztek, hogy osszák el a birtokot. A földet, a pénzt, a lábas jószágot, s mindent. De mintha Isten sem akarta volna, hogy megosztzkodjanak, százszor is elakadt a mérő lánc, amint húzták keresztül-kasul a szántóföldeken. S amikor nagy ügyel-bajjal megcsinálták az osztályt, egy sem volt azzal elégedett. Az egyik többet kapott, de rosszabbat. A másik jobbat, de kevesebbet, de volt olyan is, aki a miatt békétlenkedett, hogy kevesebbet kapott s rosszabbat is.

Aztán a lábas jószágokra került a sor. De még csak itt gyűlt meg a bajuk igazán! Mert ment, ahogy ment az osztály mindaddig, amíg egyforma számmal jutott valamennyire ökör, ló, tehén, tulok, juh, de megmaradt hat pár tulok, a legszebb, s mert tizenketten voltak osztozó testvérek, egyre csak egy jutott, párja nélkül. Az ám, de mind párosával szerette volna!

No, mit csináljanak, hogy tegyenek igazságot?

Azt határozták, hogy kieresztik a pajtából a hat pár tulkot, hadd menjenek, s amelyiknek a földjén megállapodnak, legyen azé.

Kieresztik a tulkokat, s ím, azok neki rugaszkodnak a hegynek éktelen bőgéssel, s egy szempillantásra úgy eltűnnek a hegy tetején, hogy csak a csengőjük szava hallatszott, az is alig. Hej, vajon hol állapodtak meg!

Mind abban reménykedett, hogy az övé.

Nosza, szaladtak ki a tetőre, hadd lássák a tulkokat. Az ám, nem látták sehol. Mennek erre, mennek arra, keresik mindenfelé, s hát egyszerre csak megállanak mind, mintha földbe gyökerezett volna lábuk. Ott, ahol legkevényebb volt a föld, íme, most süppedős semlyék¹, halál fia, aki rálép. És kihallik a földnek gyomrából a tulkok szomorú bőgése...

- Ó, drága szép tulkaim! - kiáltottak fel a testvérek egyszerre, s sírva borultak egymás nyakába.

- Istennek uja ez - mondta a legöregebb testvér. - Nem hallgattunk az édesapánk szavára, ímé, az Isten megmutatta, hogy mit tegyünk.

Visszamentek mind az apai házba s többet egy sem gondolt az osztályra; és együtt éltek, együtt dolgoztak.

Hanem a süppedős semlyék megmaradt a Mohos tetején, s éjjelenként mintha kihallanék a tulkok bőgése.

- Halljátok - mondják ilyenkor a környékbeli népek -, bőgnek a Mohos tulkai. Bizonyosan osztozkodnak valahol...

¹ ingovány

(1900/35. sz. Az Én Ujságom-ban közölt szöveg csekély mértékben eltér a Magyar Mese- és Mondavilágban olvasható eredeti változattól.)

Czóbel Minka

Gombák meséje

Tavasszal Levendula nagyanyó meghűlt és soká köhögött, úgyhogy az orvosok nyaralásra messzi fürdőbe küldték. De ő azt mondta: „Minek menjek én olyan messzire, hiszen itthon is vannak szép és egészséges helyek, még szebbek és egészségesebbek, mint máshol.” Így elment a kis unokájával, a Ferikével, egy máramarosi faluba az erdőszélen jó levegőt szívni.

Egy csinos kis tiszta parasztházban laktak, mely előtt őszi rózsza és futó bab virított.

Reggel felsétáltak a patak mellett a zöld erdőbe. Ha szép napos idő volt, letelepedtek a fenyők alatt a mohaszőnyegre, amely puha volt, mint a bársony, és zöld, mint a smaragd.

Egy ilyen szőnyegen látta Ferike a kis gombákat körbe a mohában s mondta:

– Nézd, Levendula nagyanyó, mintha gyűlést tartanak, úgy ülnek körbe.

– Úgy is van az, fiaskám – mondta Levendula nagyanyó –, gyűléseznek, tanácskoznak, hogy merre menjenek a nagy Pánt keresni.

– Hol az a nagy Pán? Ki az a nagy Pán? – kérdezte Ferike, s Levendula nagyanyó a mindennapi mesébe kezdett:

– Hajdan, amikor az emberek még nem árasztották el úgy a földet, mint most, egy nagy hatalmas úr lakott az erdőn. Szarva volt és kecskelába.

Gyönyörűen tudott flótázni hétégú fuvoláján. E fuvolában volt egyesítve a sárgarigó, a fülemile, a pintyőke és minden más énekes madár hangja.

Nagyon tréfás, nagyon vidám úr volt ez.

A régiek a nagy Pánnak nevezték.

Látod, ezek a jó máramarosi oroszok még ma is „Pán”-nak nevezik az urat.

Teljes volt a nagy Pán hatalma az erdőn. Neki engedelmeskedett a nagy vad: szarvas, medve, vaddisznó, neki a legkisebb bogár is, szöcskék a fűben, pillék a virágon.

Az ő szavára nyitotta ki bimbóját a kék encián, vagy rakta egymásra évgyűrűit a fenyők gyantás törzse. Szerette őket, mint jó apa gyermekeit, de különös kegyében tartotta azokat a furcsa kis alkotmányokat, melyet mi gombáknak nevezünk. Ő festette veresre a légyméreg búbos fejét, ő hajtott ezer recébe a picirkék selymes, rózsaszín hártyáit, ő adta a békáknak, dongóknak, pókoknak harmat ellen esernyőknek azokat a nagy gombákat, melyek alatt olykor egy egész egércsalád megfér, ő csipkézte ki korálok mintájára a csirkegomba sárga ágait.

De szerették is a gombák ezért urukat, a nagy Pánt. Néha egy óra alatt egy egész sereg nőtt ki a földből, csak hogy örömet szerezzenek neki.

Azonban az emberek mindig előbbre haladtak az erdőszélen, mindig jobban behatoltak az erdő mélyébe, a nagy Pán pedig mindig jobban visszavonult a reneteg legrejtettebb magányába, míg egészen eltűnt.

Egyszerre csak szegény gombák árváknak érezték magukat. Nem találták sehol urukat, a nagy Pánt.

De helyette jöttek emberek nagy kosarakkal, összeszedték a gombákat és vitték füstös konyháikba.

Összeszedtek ők jót, rosszat, porthintő pöfeteget, rózsás picirkét, veres légyölőt, fekete úrigombát.

Így történt aztán, hogy sokan az emberek közül meghaltak, és a hátramaradottak nagyon megharagudtak a gombákra. Pedig azok sohasem kíváncsoltak az ő füstös konyháikba, inkább csak a harmatos zöld mohában maradtak volna.

De aztán jöttek más emberek, nagy kosarakkal, ezek már ismerték, melyek az embernek hasznos és emészthető gombák, és csak azokat szedték.

A gombák mind sűrűbben nőttek, ugyan nem azért, hogy az emberek elvigyék őket, de hogy uruknak, a nagy Pánnak örömet okozzanak.

Ez azonban nem jött már többé vissza.

Azért gyűlést tartottak a gombák. Körbe ültek le a bársony-zöld, bársony-puha mohába, és tanácskoztak: vajon hol lehet a mi urunk?

Elhatározták, hogy követséget küldenek hozzá.

Úgy is lett.

Minden nyáron, mikor a gombák teljes gazdagságban fejlődnek, gyűlést tartanak. Körbe ülnek, mint itt látod, akkor határozzák el, hogy merre menjen a követség a nagy Pán felkeresésére.

Látod, hogy mennek fel a hegyen ott egy sorba? Az a kis fehér már át is kapaszkodott a gerincen, a pirosak, sárgák meg szaladnak utána.

Így vándorolnak ők mindenfelé, minden irányba, míg csak meg nem lelik a nagy Pánt.

Ha sárgarigó vagy pintyőkefüttyülést hallanak, megállnak, mert azt hiszik, hogy az ő hétégú fuvolája szól, de ha látják, hogy csak madár repült el felettük, tovább mennek, keresik, keresik az ő urukat.

De mindeddig nem találták meg, és így tart a gombák vándorlása évről-évre, talán mindörökké.

(1911)

Gaál Mózes

A fényes rézgomb

Mikor én kicsiny gyermek voltam, gyűjtöttük a gombokat. Legalább való volt a nadrággomb. Ez feketére festett pléh volt, s igen könnyen jutott hozzá minden fiú. Aztán következett a csontgomb, ezt már a kabátokról vágta le. A télikabátokon voltak az óriás csontgombok. Egynek az ára nyolc pléhgomb volt. A katonasapka-gombért tíz pléhgombot adtak. Aztán volt olyan rézgomb is, amit huszonöt pléhgombbal lehetett beváltani.

No hát ez így volt, s emlékszem, hogy egy őrmester fiú járt a mi iskolánkba, s ennek volt legalább száz fényes rézgombja. El is neveztük gombkirálynak. Ha kirakta a padra a cérnára fűzött, hatalmas gombokat, mi úgy néztünk reá, mint valami hatalmas királyra, akinek egész országa van csupa rézgombokból.

Istenem, Istenem, milyen boldog is lehet a Gombkirály, amikor megcsörgeti a gombos cérnáját, s ezek az ő alattvalói csörömpölnek, zakatolnak.

A Gombkirály éppen mellettem ült. Nem csinált egész délelőtt egyebet az iskolában, mint a rézgombjait kréta-poros posztódarabkával tisztogatta, fényesítette, s aztán oldalba lökött engemet:

– Nézd!... Ugye ragyog?

Én is rajta felejtettem a szememet, s kértem: engedje meg, hogy legalább az ujjam hegyét húzzam végig rajta. A Gombkirály megengedte, s én voltam a világon a legboldogabb ember.

Ettől az időtől kezdve éjjel is mind azokról a fényes gombokról álmodtam.

A Gombkirály nekem mindig megmutatta az újabb gombokat, miket gyűjtött, s engem majd felvetett az erős vágy, hogy haj, ha nekem is volna egy, csupán egy rézgombom!

Egyszer aztán a Gombkirály verekedett a kövér Mészáros Jankóval. A Gombkirály kezdte a verekedést egy hitvány pléhgomb miatt, amelyet ő nyert el a másiktól a gombosdi-játékban. Ez a játék nagyon szép játék volt. Sorjában egymásután a fiúk gombot dobtak a falhoz, amelyik a legközelebb tudta gurítani, az elnyerte a többit.

No bizony, nagy volt a verekedés. A Gombkirálynak betörte Mészáros Jani az orrát. Odajött hozzám, s így szólt:

– Te, adok neked egy rézgombot!

– Jaj, te! – kiáltottam én, s a vér mind az arcomba szökött.

– A legfényesebb rézgombot adom neked, ha azt mondd a tanító úrnak, hogy a Mészáros kezdett ki velem.

Nekem pedig csak az volt az eszemben, hogy rézgombot kapok, megígérttem volna még azt is, hogy a Mészáros Jankó felmászott a torony tetejére s onnan dobta le a Gombkirályt, s úgy törte be az orrát.

– Add ide a gombot!... Jaj, add ide!...

Aztán bekötöttem a zsebkendőm csücskébe, s azt hittem, hogy ezentúl más szemmel néznek reám a fiúk.

Egész este a rézgombomat fényesítettem. Kréta-porom nem volt, reáleheltem és a posztókabátom ujjával dörzsölgettem. Még az estéli imádságról is megfeledkeztem. A rézgombot a vánkossom alá tettem, a kezemet bedugtam, hogy legalább az ujjammal érintsem.

Éjjel a három őrzőangyal, akikhez imádkozni szoktam, eljöttek az ágyamhoz, nagyon szomorúak voltak.

Az egyik így szólt hozzám:

– Én többé nem őrizlek, mert megfeledkeztlél rólam.

A másik így szólott:

– Én sem őrizlek tovább, mert nem jársz igaz úton.

A harmadik a szemembe nézett és így szólott:

– Ma a rézgombért, holnap rézkrajcárért, holnapután már ingyen nem mondasz igazat! Vigyázz! Vigyázz!

Én pedig álomban elkezdtem sírni – s nem volt mellettem az édesanyám, hogy megvigasztaljon. Sok-sok fiú aludt abban a szobában, akik mind árvák voltak, mint én, s azok szépen, nyugodtan aludtak. Felriadtam, s a kezemet kihúztam a vánkos alól. Felültem az ágyba, összefogtam a kezemet és félve rebegtem el az én kedves imádságomat:

Három angyal fejem felett,
Egyik megőriz engemet,
Másik szememet lezárja,
Harmadik lelkeket várja.

Ámen.

De én úgy elaludtam, mint a bunda.

Másnap így szólottam a Gombkirályhoz:

– Hallod-e, hé, nekem nem kell a gombod, itt van! A verekedést pedig te kezdetted, nem Mészáros.

A Gombkirály kikapta kezemből a gombot, s a többihez fűzte. Reám se nézett többé, de nem árulta be Mészárost, hanem még aznap délelőtt gombozott velem, s elnyert tőle öt nadrággombot.

*

Mikor katona voltam, s éppen olyan fényes rézgombok ragyogtak a ruhámon, mint a Gombkirályéi voltak, sokszor eszembe jutott a kaszárnyai ágy kemény vánkosára hajtván a fejemet, hogy a három őrző angyal szeretete többet ér egy rézgombnál. Pedig akkor már nagy kamasz voltam, s a rézgombot még a kabátom sem szerettem.

(1901)

ITT SZÜLETETT
TOMPA MIHÁLY

1817. SZEPT. 28.

Költőnknek édes atyja szegény csizmadia-
mesterember volt, s nem messze lakott a
piacztól, honnan egy kis utcán épen az ő
házukhoz lehetett eljutni.

kott, a középső kis szobácska, mely még
most is meg van, még alacsonyabb a fény-
képen láthatónál, a szomszéd és udvar felől
is van ablaka, meglehetősen kicsiny. Itt lakott
a három tagból álló szegény iparos család.

A kis Miska kicsiny gyermekkorában
bizony szegényesen édegelt a szülői házban,
de persze, ha nem fehér kenyeret eszegetett

Ha valamikor arra jártok, el ne felejtés-
tek megnézni azt a szerény házacskát,
melynek az utcára eső nagyobb szobája
mellett egy az udvarban levő kis szobács-
kában született a nagy költő; születésével
az a közmondás bizonyosodik be, a mely
így szól: «az arany is porban terem!»

E ház udvarán akkor is több család la-

is, legalább gondtalanul szaladgált, mint kis
fiúk szoktak, e kies városka széles téerein,
virágos mezőin, a Rima partján, a melybe
Rimaszombatnál több patakocska ömlik,
sőt épen az ő lakásuk végében is folydogál
egy kis csermely, annak partján sokszor
játszhatott a nagyra menendő fiúcska.

Vozári Gyula bácsi.

Krúdy Gyula

A Rákóczi-torony csókái

Nemrégiben Podolinban jártam, ahol Magyarország egyik legrégebb kolostora áll a sebesvízű Poprád mellett. Hajdanában sokat jártam ezen a tájon, az öreg kolostor iskolapadjait is segítettem feketére koptatni. Nini, mintha semmi se változott volna azóta, amióta itt jártam. Talán csak a kolostor lett vénebb, de a Poprád, amely egyetlen a magyar folyók között, amelyik kifelé folyik az országból – még pedig a Kárpátokon keresztül, – a Poprád a régi. Gyors folyása láttára mindjárt eszembe jut a gyerekkoromban hallott közmondás: a Poprád a legszorgalmasabb szepességi kereskedő, mert örökké útban van. Nyáron pirospöttyes pisztrángot, télen pedig havas jégtáblákat szállít gyors vizén Lengyelország felé.

A Poprád félkörben folyja körül a régi kolostort és amint folyását követem, egyszerre csak feltűnik a kolostor keleti szárnyán a híres vörös torony. Ott áll a régi torony félig a víz fölé hajolva, havas derekából kipiroslanak a téglák, üres ablakán bedúdol a szél. A torony havas fedele ma is, mint régen, tele van fekete csókával. Ahány csóka van az egész Szepességben, az mind a vörös torony tetejére jár megpihenni. Fekete tőlük a toronytető, ki és beröpdösnek az üres ablakokon, mintha csak keresnének valakit, aki egyszer itt lakott és nekik jó barátjuk volt.

Néhány száz esztendővel ezelőtt II. Rákóczi Ferenc fejedelem volt a torony lakója.

Úgy történt, hogy a fejedelem a bécsújhelyi fogságból menekült a lengyel határ felé. Bécsújhelytől nagyon messzire van a lengyel határ. A fejedelem alól már kidőlt a paripa, kísérői el-elmaradoztak. Fáradtságtól, téli hidegtől elcsigázottan, betegen érkezett az álruhás fejedelem a podolini határba. Csupán hűséges diákja, Bezerédi volt már a kíséretében. A diák is alig bírt állani a lábán. A távolban feltűnt a régi kolostor az alkonyatban és a fejedelem kétségesskedve fordult a diákhoz:

– Betérjünk a kolostorba, diák? Hátha ellenségeim laknak a falak közt, akik ismét fogságba ejtenek?

Bezerédi elgondolkozva nézett a kolostor felé. A kolostor felett rengeteg sok fekete csóka keringett, röpdösött. A falak tetején is százával ültek.

– Majd én megnézem közelebbről a kolostort, nagyságos fejedelem, – ajánlkozott a diák, – nyomban visszatérek.

A diák elietett, kikémlelte a kolostor környékét és alig negyedóra múlva gyorsan visszatért.

– Uram, különös dolgot tapasztaltam. A jámbor szerzetesek éppen azzal foglalkoznak, hogy eledelt osztanak szét a csókák, varjúk és a tél egyéb sýnylódó madarai között. Azért van annyi madár a kolostor körül.

– Akkor nem lehetnek azok rossz emberek, – mormogta a fejedelem és megindult a diákkal a kolostor felé.

A fejedelem nem csalódott föltevésében. A jámbor papok nagy vendégszeretettel fogadták házuknál Rákóczi

Ferencet és a nagyszakállú házfőnök büszkén mutatott a megtermett, szélesvállú növendékére:

– Nagyságos fejedelem, itt mi valamennyien fegyverforgató emberek vagyunk. A kolostor falai is elég erősek. Nyugodtan hajthatod le fejed fedelünk alatt. Megóvunk minden bajtól.

A fejedelem nyomban mély álomba merült. Reggelre ébredve, amint kitekintett az ablakon, ezer meg ezer csókát, varjút látott a torony környékén röpködni. Szinte fekete volt tőlük a torony fala. Amikor pedig a fejedelem kinyitotta az ablakot, a madarak nyomban odatelepedtek az ablak párkányára. A bátrabbak berepültek a szobába és a fejedelem vállára telepedtek. A szobába lépő házfőnök megjegyezte:

– Ilyenkor kapják reggeli eledelüket a madarak. Azért olyan türelmetlenek. A fejedelem ezentúl reggel, este maga etette a csókákat és megtudta azt, hogy egyik-másik öregebb csókának már neve is volt a kolostorban. A madarak megértették a nevüket. Egy reggelen, mielőtt a fejedelem fölébredt volna, a házfőnök benyitott a toronyszobába.

– Nagyságos fejedelem, ma hiába keresed a csókákat. Kora hajnalban útra keltek mind a legöregebb csóka, a Prikulics vezetése alatt.

– Mi lehet ennek az oka? – kérdezte a fejedelem.

– Ennek az lehet az oka, hogy valahol a környéken vagy tűzvész, vagy csata volt. Odamentek a madarak.

– Tehát ellenség jár a tájon?! – kiáltott fel a fejedelem. Az öreg házfőnök némán bólintott.

– Továbbmenekülök tehát, – szölt a fejedelem – nem akarok az ellenség kezébe kerülni, mert reám a magyar nemzet szabadságának megváltása vár.

Még abban az órában elhagyta hűséges diákjával a barátságos kolostort és álutakon menekült Lengyelország felé. Amikor diadalmas seregével később visszatért a fejedelem, nem feledkezett meg a podolini barátokról. Tíz hordó hegyaljai bort küldött nekik ajándékba a Rákóczi-család pincéjéből. Podolinban pedig azután is ott üldögéltek a fekete csókák a vörös torony tetején. Mintha csak azt várnák, hogy a fejedelem visszatér és szüksége lesz rájuk. Az öreg barát, aki nekem ezt a történetet elmondta, még hozzáfűzte:

– A podolini csókák nem hiába vártak. Egy napon üres volt a torony, a csókákelutaztak. Ez akkor volt, mikor a fejedelem hamvait néhány év előtt Kassára hazahozták. Azt mondják, hogy odamentek a csókák azon a napon.

(1910)

Mikszáth Kálmán
Ne félj, Mátyás!

Apám szolgabíró volt, hát tömérdek madarat s tarka tojást hoztak nekem a panaszos felek. Kénytelenek voltak vele szegények, mert a János hajdú is ezzel fogadta az érkezőket: „Mi jót hozott?“, s csak azután kérdezte: „Mit akarsz?”

Nem is emlékszem már minden madaramra, csak a Mátyás maradt meg emlékezetemben, mert különös teremtés volt és sajtáságos vége lett. Egy szegény asszony hozta a ködmöne alatt; nagy óvatosan körüljárta az udvart, benézegetett a kocsiszínekbe, a kertek, a farakások alá.

- Kit keres?! - rivallt rá a hajdú.

- A kis „szolgabírócskát”.

- Mi jót hozott?

- Egy szajkócskát hoztam őkegyelmének.

- Laci! Laci! - kiáltozó a hajdú, mire én lemásztam a szénás padlásról, és átvettem a madarat, akárcsak egy király, akinek a hódolati adót hozzák.

- Szép vagy, szajkó, - mondám, a tarka barkóját megsimogatva.

- Egy nagy úré volt ez, kérem alássan, Baloghy nagyságos úré, azé a híres követé... Most, hogy ím' meghalt, én takarítottam rá, hát rám maradt a szegény szajkó, egyik rokon sem vitte el, de mivelhogy Mátyásnak hívják az uramat is... Börcsök Mátyás, megkövetem alássan... hát nem tűrhetem otthon, hogy az uramat bizgassa egy közönséges, oktalan állat...

- Hát tud beszélni?

- De még hogy! Tud az még tán olvasni is. Maga a nagyságos úr taníttatta, Isten nyugosztalja. Pi, pi! Adja csak ide az én kezembe, úrfiacska, majd megszólaltatom én mindjárt.

Az asszony megfogta, meglóbálta, mire a szajkó érteően rikácsolta:

- Ne félj, Mátyás! Ne félj, Mátyás!

Kacagtam, ugráltam örömben. Az ördögbe is, egy tudós madár, amelyik emberhangon biztatja magát! Ritka dolog, az bizonyos.

- No, hát már most mit akar? - kérdé János hajdú, s nagy kegyesen megveregette az asszony vállát.

De már én nem hallgattam az ő ügyét-baját. Az udvar tele volt panaszosokkal, de mit törődtem én apró-cseprő bajaikkal. Én nagy gyönyörűséggel merültem el a szajkó nézésébe. Én és a macska, amely felmászott a folyosó-oszlopra, s onnan leselkedett a rozzant kalitka új lakójára. Mátyás, amint illik egy félelmet nem ismerő madárhoz, nagy nyugodtsággal illesztgette, igazgatta tollait, a csőrével megkopogtatta a kalitka farácsát, míg apró, okos szemével kíváncsian nézegetett szerte.

Egyszerre megrázta magát, szétcsapott szárnyaival a rácsok között s hopp! a rosszul bevert szegről lefordult a kalitka, s lent a téglaköveken összetört.

A lesben álló macska villámsebességgel ugrott le az oszlopról, hirtelen elkapta a szajkót, s falánk szájában tartva a boldogtalant, rohant vele tuskén-bokron át a pajta tejére. A megijedt szajkó torkaszakadtából rikácsolta a macska fogai közt:

- Ne félj, Mátyás! Ne félj, Mátyás!

Az udvaron összegyűlt panaszosok nagy hahotára fakadtak, én meg dühösen rohantam a macska után, de - már későn. A kút melletti fűzfán egy csomó veréb csipogott eszeveszetten, mintha azok is kacagnának: Hahaha! Biztathatod magad, bolond szajkó, hahaha! Lám, ennyit érnek az értelem nélkül betanult szavak! Még a halálod is nevetséges, hahaha!

És messziről még mindig hangzott, bár csak tompán, elhalóan: Ne félj, Mátyás! Ne félj, Mátyás!

(1889)

Sebők Zsigmond

Mackó úr utazása

Mackó tekintetes úr egy reggel kezébe vette a sétatobot és elment megnézni terjedelmes úri birtokát. Először fölkereste a méheket, akik nagyon szorgalmasan döngicséltek a köpűben. Egy méhecske mindjárt előállt, levette fejéről a sipkát és így köszöntötte az érkezőt:

- Hozta Isten, tekintetes uram!
- Magam is igyekszem, kedves szolgám! - felelt Mackó úr.
- Hát hogy folyik a munka?
- Köszönjük, gazd'uram, szíves kérdését. Dolgoztatunk, énekelünk.
- Milyen lesz a termés?
- Ha Isten segít, szállítunk az urasági udvarba három hordó lépes mézet. Az éjjel is nagyon jó harmathullás volt.

Mackó úr szíves elismerést dörmögött a foga közt és tovább baktatott a darazsakhoz az erdőbe.

Egy nagy potrohos darázs ott pipázott egy erdei liliomon és óvatosan figyelt a többi darazsakra. Ez volt Mackó úr öreg bérese a darázs-népség közt. Néha nagyot zümmögve kiabált rá egy-egy lusta szárnyas munkásra, máskor meg, amint észrevette, hogy valamelyik pákosztos az édes mézben nyalakodik, hozzá repült s jól a nyaka közé sózott a pipaszárral. Nagyon hűséges szolga volt a nagy potrohos darázs.

Amint észrevette méltóságos léptekkel közeledő urát, elébe röpített örvendetes zúgással:

- Jó reggelt kívánok, tekintetes uram! Ejnye, de korán tetszett fölkelni. Hogy, mint szolgált az éjszakai nyugalom?
- Köszönöm, jó szolgám, köszönöm. Elég jól aludtam, csak egy kicsit nyilallt valami a derekamban.
- Ejnye, ejnye - sajnálkozott a potrohos. - Talán jó lenne egy kis cibereleves?
- Megpróbáljuk fiam, megpróbáljuk. Hát a legények hogy viselik magukat?
- Dolgoznak, nagy jó uram, dolgoznak. Mindig a hátuk mögött kell ugyan lennem, de azért nem panaszkodom. Csak Zum-zum, a kis béres ellen van kifogásom.

Mackó úr megharagudott.

- Ejnye, irgum-burgum! Le kell a mihaszna béréből vonni egy garast.

Azután nyájasan kérde:

- Hát a termés milyen?

Az öreg béres, mint jó gazdához illik, szerénykedett. Megvakarta a fejét.

- Kétszer se mondom, hogy jobb nem lehetne. De ha nem csurran, csöppen. Azért nem fognak az idén sem koplalni az urasági udvarban. Majd szívesen mosolyogva mondá:

- Ha nem vetné meg a tekintetes úr, szívesen szolgálunk a reggeli apetitushoz, ami szegénységünkől telik.

Mackó úr helybenhagyólag intett a fejével (bizony jó lesz a séta után!), a potrohos pedig odakiáltott az odvas fák körül sürgő népségnek:

- Hé, legények! Asztalt terítetek a tekintetes úrnak. Egy, kettő!

Négy fűrge kis darázs hamarosan asztalt terített egy fatörzsön. Mackó úr leült melléje és nyakába akasztotta a fehér szalvétát, amit a fűrge darazsak liliomból tűztek össze.

Nemsokára előtte illatozott a pompás darázs-lép, mit maga a hű öreg béres szolgált föl. Ezalatt pedig tizenkét szúnyog és három rigó pompás népdalokat muzsikált és füttyörészett Mackó úr fülébe. Sohasem esett még ilyen jól neki a früstök.

A darázs-fészekből a gyümölcsfák felé vette útját a nagy birtok ura. Jó kedve volt már eddig is, de még jobban fölvidult, mikor elébe mosolyogtak messziről a halványzöld lombok közül a pirossárga szarcsika almák, a harmatos sötétkék szilvák meg a finom császárkörték. Egy aranyos ruhájú lepke libegett kedvesen a fényes levegőben, azt megkérdezte:

- Kis cselédem, szép pillangóm, ugye jó gyümölcsszüret lesz az idén?

- Juj, juj, juj, nagyon jó uram! - ujjongott a tarka ruhás -, menjen csak közelebb, letörök az ág a tehertől. De vigyázzon, mert az orrára koppan egy-két alma!

Mackó úr vígan cammogott a fák alá és elégedetten dörmögte:

- Hat szekérrel lesz alma, hárommal szilva, a körtének se szeri, se száma. Hé, ilyen, olyan csúf seregélyei! - mordult föl egyszerre - takarodtok mindjárt!

Egész raj seregély röpített föl a fákról és erős rebbenéssel szárnyalt tova. Mackó úr mérgesen fenyegette őket a botjával:

- Csak még egyszer rajta csipjelek, nyalakodók, lesz nemulass!

Nagyon meglegedve tért haza úri házába a szemléről Mackó úr. A posta már megérkezett, elhozta a rendes hírlapot, továbbá egy levelet a Retyezátról, Mackó úr nagybátyjától.

Mackó úr levetette a poros kabátot, nehéz csizmát, virágos hálókabátba bújt, a lábára puha bársony papucsot húzott s kényelmesen végigdőlt a ringó hintaszéken és olvasáshoz fogott.

Először a levelet nézte át. Roppant szeretett ugyan újságot olvasni, de rokoni szeretetből mégis a nagybácsi levelének adta az elsőséget. A levél így hangzott:

Szeretett, kedves tányértalpu öcsém! Egy kéréssel fordulok hozzád, és ismerve a te gyöngéd medveszívedet, remélem, nem fogod ezt megtagadni. A múlt hóban engem, a te szegény nagybátyádat nagyon megkergetett egy vadász. Hál' Istennek, szerencsésen elmenekültem előle, de a nagy szaladástól akkora tyúkszem támadt a talpamon, hogy most is alig tudok cammogni tőle. Kérlek tehát, írd Budapestre a Török patikának, hogy küldjenek számomra egy adag tyúkszemirtó balszámot. Magam is írnék, de nem tudom az utca nevet meg a házszámot. Te pedig bizonyosan tudod. Feleségem, a te kedves nénikéd, csókoltat. Küldene egy kis lépes mézet, de attól fél, hogy ebben a melegben megromlik az úton. A gyerekek, hál' Istennek, egészségesek. Az öregebbik már úgy táncol, mint egy fővárosi kisasszony, a kisebbik pedig oly szépen éneklí a medve-indulót, hogy gyönyörűség hallgatni. Remélem, te is egészséges vagy és bőrdre hiába isznak az emberek. Kívánok lépes mézzel, piros almával és acélos búzával teljes esztendőt s ezzel maradok orrodal ezerszer csókolva, óhajtvá, hogy áldott talpaidból minél később készítsenek medveköcsönnyát, szerető nagybátyád

Id. Mackó Muki,
a retyezáti öreg tányértalpu

Hogyan szólnak a madarak?

A madarak szólását igyekeznek a tudósok ellesni, hogy fogalmunk legyen róla. Herman Ottó következőképpen figyelte meg:

Kőszáli sas: Hiá, hiá...!
 Királysas: Krau, krau...!
 Vércse: Kli, kli...!
 Karvaly: Kirk-kirk, gü-gü-gü...
 Berki kánya: Hi-hi-hié...!
 Ölyv: Mié, mié...!
 Darázs-ölyv: Kik-kik-kik...!
 Héja: Giak-giak...!
 Vándor sólyom: kajak-kajak...!
 Fecskefogó sólyom: Gét-gét-gét...!
 Erdei fülesbagoly: Bumb-rumb...!
 Közönséges kuvik: Pu-ku pu-vik...!
 Órgébics: Grüü-grüü...!
 Kis orgébics: Kja-kja...
 Tövisszúró gébics: Gék-gék...!
 Fekete-rigó: Cziczirr, tak-tak...!
 Húrosrigó: Csi-csi-dak-dak-dak...!
 Fenyőrigó: Sa-sa-sa-sar...!
 Kerti vörösfark: Huid-dé-dé! Huid-dé-dé...!
 Fehér barázdabillegető: Czivit-czisziszi...!
 Vörösbecs: Vid-vid-tek-tek-tek...
 Királyka: Czit-czit...!
 Erdei pacsirta: Dirli-dirli...!
 Pipiske: Dúdridié...!
 Aranysármány: Szisziszi-szicz...!
 Téli pinty: Imk-imk...!
 Kenderike: Gek-gek...!
 Nyári csíz: Cset-cset-düdü-hoid...!
 Barátka: Fudi-judi...!
 Szénczinke: Cziü, cziü...!
 Erdei pinty: Hincs-hincs...!
 Szarka: Sak-sak-sakerakak...!
 Búbos banka: Re-re-hup-hup...!
 Fekete harkály: Krük-krük...!
 Tarka harkály: Gik-gik-gik...!
 Jégmadár: Tiit-tit-tit...!
 Gerlicze: Vurtur-tur-tur...!
 Vadgalamb: Kukeruú...!
 Közönséges fűrj: Pittypalatty...!
 Közönséges daru: Kruú, kruú...!
 Erdei szalonka: Dak-dak...! Kro...kro!
 Sárszalonka: He-he-he...!
 Szürke gém: Kvak-kvak...!
 Szárcsa: Gür-gür...!
 Vadlúd: Ga-ga-gjá...!
 Nagy szélkiáltó: Póli-póli-lipoéli!

Fülemüle: Tio-tio-tio-tio-tio-tiotiotinx tio-tio-tio tiotinx
 tio-tio-tio tiotinx to-to-to-to to-to-to-to-tinx tio-tio-tio-
 tinx tio-tio-tio-tio-tio-tio tiotinx tio-tio-tio-tinx tio-tio-tio-
 tinx to-to-to-to-to-to-to-to-tinx tio-tio-tio-tinx.

(1903)

Bettes István Fülemüle

Ó lenne, kivel végezem,
 mert madarunk külön eset,
 Arany is írt róla verset,
 min perelt hajdan Péter s Pál.
 Kinek is dalolt a madár?
 Megfejtani ma sem lehet,
 ilyen cirkalmas éneket,
 kipróbálja figyelmedet:

Tio-tio-tio-tio-tio
 tiotiotinx
 tio-tio-tio
 tiotinx tio-tio-tio
 tiotinx
 to-to-to-to-to-to-to-to-to-tinx
 tio-tio-tio-tiotinx
 tio-tio-tio-tiotinx
 to-to-to-to-to-to-to-to-to-tinx
 tio-tio-tio-tiotinx...

